

: પ્રકાશક :

યજ્ઞેશ દ. શુક્લ

૪૩, કલ્યાણ બિલ્ડીંગ નં. ૧, કાંતાવાડી,
મુંબઈ-૪

ઈ. સ. ૧૯૪૦

વિ. સં. ૧૯૯૬

સર્વ હક્ક સ્વાધીન

પહેલી વાર

૧૧૦૦

: પ્રદર્શક :

પ્રભાસંકર જયસંકર પાંદક

જગદીશ્વર પ્રેસ, ગીરગામ, ગાયવાડી,
મુંબઈ-૪

મારા સ્નેહમૂર્તિ ગુરુજી
સ્વર્ગસ્થ જાણભાઈ દોરાબજી ભરડાના
પુણ્યસ્મરણને
અર્પણુ

જન્મ : તા. ૧૬-૨-૧૮૬૪ ઈ.

મરણ : તા. ૧૨-૭-૧૯૨૧ ઈ.

સ્વ. જલભાઈ દોરાબજી ભરડાના પુણ્યસ્મરણને

. ઘોળ .

મારા નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિલ હો ।

જ્યા હો નિર્મળ તમ આત્માનું નંદનધામ .

પળપળ તરતી રહે તમ પ્રતિમા અંતરલોચને,

સ્નેહય જલતણ્ણ ગસના રટતી રહે નામ .

મારા નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો ।

પ્રભુના પુણ્યપથે જ અહોનિશ પદ તમ દોરવ્યા,

અમ અગુલિ પણ એ જ પથે રાખી તમ દામ ,

દૂરસદૃશ અર્ગતી જ્યોતિ પરમ વિદ્યાનની,

ત્યા તમ દષ્ટિ અચૂક રહી તમ પગલા સાથ !

મારા નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો ।

સાફું, સીધું, સધું હૃદય સદા સ્નેહે ભર્યું,

દોરંગી દુનિયાના દૂડ કપટથી દૂર ,

ઉન્નત આદર્શોના સ્વપ્ન સદા સેવ્યા ઉરે,

તેના નીતયા નથને અદ્ભુત નૌતમ નર ।

મારા નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિલ હો ।

દીધાં મોંધાં વિદ્યાદાન હજારે શિષ્યને,
 નિજ નિજ પાત્ર સમું સૌને દીધું રસજ્ઞાન ;
 આલ ઉધાડી નવનવ જ્યોતિર્જ્વો ત્યાં દાખવ્યાં :
 ગુરુજી ! કેમ કરી બૂલાસે એ તમ દાન ?
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

પૂર્વે અને પશ્ચિમમાં બન્ને કણે ધારતી
 પૂનમે રવિચંદ્રાકુંડલને પૃથ્વી જેમ,
 પૂર્વે અને પશ્ચિમની સદ્વિદ્યા ને સંસ્કૃતિ
 શુભ સંયોગે શોભી તમ જીવનમાં તેમ !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

અમ ઉરમાં ખડક્યાંતાં ધન આપાઢી મેધશાં,
 ત્યાં તમ કિરણે ગૂંથ્યા ઈંદ્રધનુષના રંગ ;
 તમ શબ્દરપરે ઉધાડી લીલા નવબોમની,
 અમ જીવનનગથી ફૂટી નીકળી નવગંગ !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

જડઝાંખરની ખીણે ભટકી ચબ્દો ખૂંદતો,
 ત્યાંથી જિંચકી મુજને મુક્યો પર્વતશીર ;
 બીડી પાંખ ઉધાડી ઊડવા શીખવ્યું સાયમાં,—
 આજે તો જિંહું જઈ સુરગંગાને તીર !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો !

સંધ્યાકરથી લાખો જ્યોતિ નભે સગળી રહે,
 તમ કરથી સગળી ત્યમ કૈક જીવનની જ્યોત ;
 જગદગતા ભાગ્યાક્ષર કેકતણા જગડી બિહ્યા,
 જીવનજ્યોત દીડો નવચેતનનો ઉઘોત !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો ।

શુભમાં શુભ તો તમે ગણ્યું બસ વિદ્યાદાનમાં,
 દુષ્કમાં દુષ્ક જીવનમાં દેખાશું અજ્ઞાન ;
 રવિશાં તેજે ને તારે તમ નયન જગારતાં,
 પણ ઉરથી સહુ પામ્યાં ચંદ્રસુધારસપાન !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો ।

કૈક વસંત અને હેમંત વહી ગઈ પૃથ્વીએ,
 તમ જીવન તો ધન્ય વિરાળે પ્રત્યુરમાય ;
 એ કલ્યાણપથે પદ ધરતી આ “કલ્યાણિકા”
 તમ ચરણે મૂકી હું માઉ કૃતાર્ય સદાય !
 મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો ।

પ્રસ્તાવના

જીવનનો કલ્યાણપંથ પ્રબુધામ આગળ જ પૂરો થાય છે. એ પંથના વટેમાર્ગને તો એ ધામનો પ્રકાશ સદા પોતા તરફ આકર્ષ્યા કરે કે, સાચા કવિની આખ એ પ્રદાશબિંદુના વેધમાથી કદી ચૂકતી નથી. કવિની ભાવોર્મિ, ભાવના, કંપના અને જીર્ણિ જ્યારે એકરસ બને છે, ત્યારે એ પ્રકાશના ફિરજોને ઝીલીને પોતાની વાણીના લોનકમા તેના વિવિધ રંગો પ્રકટાવી સૈાને એ પ્રકાશનો ભોધ તેમજ તેનો આનંદ તે આપી શકે છે. બધી જીવનસરિતા પરમાત્મસાગર ભણી જ વહે છે, અને એ જ તેનો કલ્યાણપંથ છે. આ સંગ્રહમાના કાવ્યોનો કે ભજનગીતોનો પ્રવાહ એજ માંગે વહો છે, દુદરતી રીતે જ વહો છે, અને એ ભજનોના કવનકાળમા કવિહૃદયે જે જ્નેધુ છે, અનુભવ્યું છે, અને તેને વાણીમા સૂરતરવરૂપ આપ્યું છે, તે એ કલ્યાણપંથના વટેમાર્ગને કોઈક રૂપે રીતે પણ સહાયક અને આનંદદાયક બનશે, તો તે કવિહૃદયને સંતોષકારક જ થશે.

મારી “ ભજનિકા ” પ્રકટ થયાને દસ વર્ષ વીતી ગયા છે. તેમાનાં ધણા ભજનો મેં અનેક ઠેઠાણે ગવાતા સાંભળ્યા છે આ દસ વર્ષમા મારા બીજા નાના મોટા કાવ્યો સાથે જે ભજનો પણ રચાયા છે, તેનો આ સંગ્રહ “ કલ્યાણિકા ” નામે પ્રકટ થાય છે. ગુજરાતના અશિક્ષિત, અર્ધશિક્ષિત, સુશિક્ષિત, વિદ્વાન, રસિક અને રસસ, એમ તમામ વર્ગને આમાના એક યા વધુ ભજનો કાંઈને કાંઈ આનંદ આપી પ્રભુના કલ્યાણ પંથની વિશેષ ઝાંખી કરાવશે, એવી શ્રદ્ધા હું રાખું છું.

આ શ્રદ્ધા અકારણુ નથી મારી ખવિતાની પ્રાસાદિક સરળતાને લીધે તેમા જાણે કશું રહસ્ય છે જ નહી, એમ માની લઈને કેટલાક વિવેચકો થોડીકને ઉત્તમ કહી બીજાને અવગણે છે પણ મારા અનેક કાવ્યસંગ્રહો પ્રકટ થયા છે, તે પર જે વિવેચનો અનેક વ્યક્તિઓ તરફથી થયા છે, તેમાથી એક વિચિત્ર સાર મેં તારવી કાઢ્યો છે, એ બધા વિવેચનો એકમ

ક્યાં પત્રી તેમા ગણાવેલી ઉત્તમ કવિતાઓની તથા તેમા આપેલા ઉત્તમ ઉદાહરણ રૂપ અવતરણોની તારવણી રૂપ તેમા લગભગ અર્ધી જ કવિતાઓ સમાઈ જાય છે ! એ બતાવે છે કે વિવેચકની રુચિ અને કાવ્યગચ્છના કેટકેટલી લિપ્ત છે ! એ દેખાડે છે કે જુદી જુદી કવિતાઓ જુદા જુદા વિવેચકોના મનઃપ્રધાન્યને અનુસરીને જ તેને પસંદ છે, એટલું જ નહીં પણ પ્રથમ ખેંકે એક કવિતા એક વિવેચકને સામાન્ય પ્રતિભા લાગે, તે જ કવિતા વળી ઓછું અન્ય ખેંકે એ જ વિવેચક તે કવિતામાના લાવને અનુકૂળ સ્થિતિમા હોય તો તેના હૃદયને પસંદ છે, અને પત્રી તેમાનું ગદ્ય તેને જડી આવે છે, કે ખીજા કોઈ વિવેચક મિત્ર તે તેને બતાવે ત્યારે તે તેની ખૂબી જોઈ શકે છે. હું તો પ્રત્યેક સગ્રહમા સમાજના અધા વગેરેને ઓછું કોઈ કવિતા આનંદ આપી શકે એ વાત ધ્યાનમા ગણીને અર્ધી જાતની કવિતા, સગળ લાવ વિચારથી માડીને ઊંડામા ઊંડા ગદ્યવાણી દાખવ કરું છું.

આ વેળા આપણા હાર્શ્યમ્મના પ્રસિદ્ધ વેખજ તેમજ વિવેચક મારા એવી ભાઈ શ્રી જ્યોતીન્દ્ર દન્ડિંગ દ્વેએ આ સંગ્રહમાના કાવ્યો પર “દિપ્તિ” લખ્યું છે, તે આશા છે કે પ્રાકૃત વાચકને તેમજ પ્રાધ્યાપકોને ભાવાર્થ સમજવામા સહાયરૂપ થશે. ભાઈ શ્રી જ્યોતીન્દ્રના એ માયાળુ સંકુચાયે માટે હું આભારી છું.

પગમદમાએ માગ પગ વણી મહેર ઉતારેલી છે. એ મહેરથી જ હું મારો કથાણુપંથ જોઈ શક્યો છું. આ “કથાણિકા”માના કાવ્યો એ માત્ર કલ્પનાનું પગિણુમ નથી, પણ મારા આધ્યાત્મિક અનુભવોનો સાચો નિચોડ છે. પ્રભુએ જે અદૃશ મને પહોંચાવ્યો છે, તે મારી નિર્મળ વાણીમા ઝીલીને મારા અહેતો અંધુઓને હું આ ગણે અર્પણું કરું છું. આ “કથાણિકા” તેમના કથાણુપંથમા કાઢીકે પણ સહાયરૂપ થાય અને એ મારું આનંદસ્વરૂપ મને, એ જ મારી પ્રાર્થના છે.

૭૮૮, પાગસી કોનોની, દાદર, મુંબઈ } અરદેશર ફગમજી ખખરદાર
તા. ૧ શ્રી જુલાઈ ૧૯૪૦

અનુક્રમણિકા

					પૃષ્ઠ
	અર્પણકાવ્ય : સ્વ૦ જાલભાઈ દો. ભરડાને	...			૮
	પ્રસ્તાવના	૧૧
ઝંખના—					
૧	ચાળની ભેટ	૩
૨	અમૃતતૃપા	૫
૩	પ્રભુપ્રેમના પાગલ	૭
૪	રસરેલ	૯
૫	આત્માનો સગો	૧૦
૬	દર્શનની ઝંખના	૧૨
૭	તદૂપતા	૧૪
૮	ધ્રુપામણ	૧૬
૯	સસની શોધ	૧૮
૧૦	દિશાસૂચન	૨૦
૧૧	પ્રભુની સ્નેહકાઈ...	૨૨
૧૨	પ્રભુનો જ સાથ	૨૫
આવરણ—					
૧૩	તક્ષાવટી દૂધે ભરી રે	૨૯
૧૪	દિવ્ય પ્રતિબંધ	૩૨

૧૫	કમળલક્ષ્મીવહીનો હંસયો	૩૪
૧૬	આવરણ	૩૬
૧૭	મુસાફર	૩૭
૧૮	દેવનો મોક્ષ	૩૯
૧૯	પ્રભુની પ્રીત	૪૦
૨૦	મનઅંધન	૪૨
૨૧	હિરની ભરતી	૪૪
૨૨	માયાની લગની	૪૬
૨૩	પડછાયા	૪૮
૨૪	આવતી કાલનાં રવમાં	૫૦
૨૫	જગની જ્ઞાનિયાં	૫૨

સાધન—

૨૬	માધુરી	૫૭
૨૭	વચન	૫૯
૨૮	હવનઘાટના થા	૬૧
૨૯	અનુભવ	૬૩
૩૦	પ્રાર્થના	૬૫
૩૧	સોદાગર	૬૭
૩૨	લોકદેવની સેવા	૬૯
૩૩	પરમાર્થ	૭૨
૩૪	કર્મચરિત્ર	૭૪
૩૫	કર્મનાં પ્રતિનિધિ	૭૬
૩૬	પૂર્ણ હવનની મંદિરના	૭૮
૩૭	યોગ	૮૦
૩૮	એક જ લાગી આથ	૮૨

પ્રકાશ—

૫૪

૩૯	ઊઝ્યાં આઘાં આઘાં રે	૮૭
૪૦	અનિર્વાચ્ય પરમતત્ત્વ	૯૦
૪૧	અગમની ઝોળખ	૯૩
૪૨	માલિકને દરબાર...	૯૫
૪૩	સ્વયંપ્રકાશ	૯૭
૪૪	કમ્પાણી...	૯૯
૪૫	નવપ્રકાશ	૧૦૩
૪૬	અમૃતપાત્ર	૧૦૫
૪૭	દ્વિરંગી જ્યોત	૧૦૭
૪૮	અજવાળિયાં	૧૦૯

આનંદ—

૪૯	પ્રભુવશકિત	૧૧૩
૫૦	વમોર્છુ...	૧૧૫
૫૧	મારે દારે	૧૧૭
૫૨	સર્વગોચર	૧૧૯
૫૩	આત્માનંદ	૧૨૧
૫૪	માલિકની મહેર	૧૨૩
૫૫	લક્ષ્મીવીરની વાંછા...	૧૨૫
૫૬	સતત વિશ્વવસંત	૧૨૭
૫૭	પ્રભુનાં લેહાં	૧૨૯
૫૮	દૂર જતાં કગલાં	૧૩૧
૫૯	દૂરની ઘંટડી	૧૩૩
ટિપ્પણી	૧૩૭
સૂચિ	૧૫૭

કલ્યાણિકા

૧

અંબના

થાળની ભેટ

• રાગ ભેરવી—તાલ ત્રિતાલ •

મારી આ થાળ સ્વીકારો, કૃપાધન !

મારી આ થાળ સ્વીકારો !—(ક્રુપ)

નિવિધ વૈશ્વિય ભર્યું તમ વિશ્વે,

શોધ્યે જડે નહીં આરો ;

કાંધે આ કાવડ મૂકી બધેથી

ઝીલી મેં કંઈ રસધારો :

કૃપાધન ! મારી આ થાળ સ્વીકારો ! ૧

સૂરજ ચંદ્ર ને તારકમાંથી

ચૂંચ્યા મેં ચેતનતારો ; .

સ્વર્ગગંગામાં ડૂબકી ભરી હું

લાવ્યો આ યોતી હજારો !

કૃપાધન ! મારી આ થાળ સ્વીકારો ! ૨

તીરથ તીરથ અટણુ કર્યું મેં,

સૌ તમ રૂપવિહારો :

અંજલિ અંજલિમાં અમી એ લઈ

થાળે ભર્યો રસ ન્યારો :

કૃપાધન ! મારી આ થાળ સ્વીકારો ! ૩

આંખે ઝર્યો વેદનામૃતે ભર્યો

હૃદયકમળરસ મારો ;

મારું અમી એ જડે ન ખીલે કહી :

લ્યો, લ્યો, હે નાથ, ઉદ્ધારો !

કૃપાધન ! મારી આ થાળ સ્વીકારો ! ૪

અમૃત તૃપા

• ૫૬* •

આવોને સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે !

સતના તરસ્યાને રાખો અંગે રે !

ભારે આ અમૃતની તૃપા છે લાગી રે,

ઉરના અંગાર જળે અંગે રે !

આવોને સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે ! ૧

સારા સંસારનાં આ બળતાં લબૂકતાં રે

ઘોઢે બ્રહ્માંડ બાળી નાખે રે ;

ધગધગતું જીવનનું વન આ રહે ધીબી રે,

પડે ત્યાં શેષ અંગે આખે રે :

આવોને સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે ! ૨

પૃથ્વીને વીંટી મહાસાગરો જીછળે રે,

નવસેં નદીઓ મારે આંટા રે ;

કોટિક ધારે વરસે મેહુલો માથે રે,

તોય પડે છે કંઠે કાંટા રે !

આવોને સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે ! ૩

* " ખનને અમૃત મેલું આરે રે " — એ ખામશી ગાદ.

અમે તો હુંસલા રે જાચેરા દેશના રે,
 ધગતી ધરાએ જિતયાં ક્યાંથી રે !
 આલની પાર રહ્યાં સરવર અમારાં રે,
 તુષા અમારી છિપે સાથી રે ?
 આવોને સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે ! ૪

લગની લાગી છે એક અમૃતના નામની રે,
 ભરી ગંગાજી ચે મુકાશે રે ;
 અલખ સરોવરમાં અંજલિ ભરીને રે
 કોણ અમૃત અમને પાશે રે ?
 આવોને સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે ! ૫

વિપમ છે વેદના એ અમૃત તુષાની રે,
 ધખે જીવન રણ જોવું રે ;
 ભવોભવ કેરી તુષા અદલ છિપાવે રે,
 આપો અમૃત કોઈ એવું રે !
 આવોને સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે ! ૬

પ્રભુપ્રેમના પાગલ

• રાગ જંગમો—દેશી* •

અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !
નહોં જાણીએ અન્ય છ ;
ઘટમાં જાત્રી ગઈ ચેલછા,
તેનું તાન અનન્ય છ !
અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૧

ઉર રે વીંધાયું ઊંડું ઘણું,
ધૂન લાગી છે લાખ છ !
જગત જાણીને તેહની
ચોળી તન પર આખ છ !
અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૨

માલ મલીદા ન માગિયે,
ટુકડા રોટીનું ખાજ છ ;
ફાટી તૂટી કંથા ગોઢડી :
એજ છે અમ રાજ છ !
અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૩

મહોલ મંદિર ને માળિયાં,
ગમે નહોં ધરમાર છ !
પૃથ્વી લીલાભરી પોઢવા,
આલ એઢવા છે સાર છ !
અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૪

* “જનની છો રે ગોપીચંદની,”—એ ભજનની રાદ.

ડાહી તમારી દુનિયા ઘણી,
 એનું ઠહાપણ અજોલ જી :
 પ્રભુના ઘેલા અમે ધૂમિયે,
 એમાં જ અમને કલ્લોલ જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૫

શું કરીએ વિશ્વરૂપ વસને,
 મેલું કરી દે અંગ જી ;—
 એ વસના પહેરનારશું
 અમને લાગ્યો છે રંગ જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૬

અંધારે ચાલે સહુ તારલા,
 ગળકે ઘેલાતૂર જી ;
 અમને થે અંધારાં એ ગમે,
 નયને ભિગ્યાં કેા નૂર જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૭

હૃદ છોડી બેહુદમાં ગયા,
 જીભે કહ્યું નહીં બાથ જી :
 ડાઘાં રે હો તેા નવ આવશે
 અદલ આ પાગલોમાંય જી !
 અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના !

૮

રસરેલ

. ગઝલ .

- અખંડ એક ધાર અજળ કેા વહી રહી,
ખુલી ખુદાઈ ત્યાં બુદાઈ કેા નહીં રહી ! ૧
- લિંબય સકળ ખલક ત્યાં ન ઝલક કેા બુદી,
કરોઠ આંખ નૂર તેા એકજ ગહી રહી ! ૨
- અનંતમાં ઝળી રહ્યા અગણિત તારલા,
ન આંખ તેની કેા કથા બુદી કહી રહી ! ૩
- ન સૂર્યબ્યોતિ જેવું કે ન ચંદ્રિકા મુમું,
અનામી નૂર એવું ખલક મૌ ચહી રહી ! ૪
- રસે રમાય બ્યાં બધું જ સમરસે શમી,
ન આલ અવનિ કેરી ભિન્નતા તહીં રહી ! ૫
- ન દિવસ, રાત, કાળ, સ્થાન, રંગ, રૂપ કેા ;
અખંડ એકતાર લહર એ મહીં રહી ! ૬
- ધમે ન ધોમ કે ન લોમ શીતથી ધૂજે,
તૂટેલ તારને જ એ થીજી દહી રહી ! ૭
- અનંત વિશ્વમાં મમાય દેવબ્યોતિ એ,
દમે દિશાથી રનેહધોધ શી સહી રહી ! ૮
- ફળ્યાં પ્રપૂર્ણ એ રમે, તર્યાં જ તે બધાં :
અચૂક અમર બુદી એવી છે જહીં રહી ! ૯
- ઉતારી દેહપટ બુઝો બધું જ પ્રદા આ !
અદલ બુદાઈ ત્યાં પછી કેાની કહી રહી ? ૧૦

આત્માનો સગો

• રાગ માલ-તાલ લાવણી-દીપ •

‘મારા આત્માનો સગો તું નાથ ! સાચા રે :
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય !
 મને મૂકીને તું ક્યાં ન કહી બાય રે :
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય !—(ધ્રુવ)

અંગનાં સગાં સૌ મારાં દૂર થયાં કે
 પાસે રહ્યાં ન પરખાય :
 હૈયું રડી રડી આખર ઠરું આ,
 સાચો સગો તો તું જ થાય રે !
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૧

માટીની મૂર્તિ ને વેળુનાં વહાણાં,
 દુનિયા લરી લરમાયં :
 ચિત્તનાં ચેતન નહીં અજવાળે આંખને,
 તેને તું કેમ દેખાય રે ?
 મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૨

ચાંદરણે ચાંદલાની ચંદની હુલાતી,

આલ્યે અમાસ અંધરાય :

નહોતી એ ચાંદલાની જ્યોતિ તો આત્મની,

અવનિ અંધારે અકળાય રે !

મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૩.

સામે જોતાં હું તારું ચેતન ચીનું ને

પાસે હું જોઉં તારા પાય :

મારો સગો તું મને મૂકી ન જાય, નાથ !

મૂકી તને હું જાઉં ક્યાંય રે ?

મારું મન તુંહીં તુંહીં તુંહીં તુંહીં થાય ! ૪

દર્શનની ઝંખના

• રાગ સારંગ-તાલ મધરો •

કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ?
મંત બોલો રે મંત બોલો, દીઠો નાથને કે વાર ?-(પ્રવ)

ઉરે ઉદધિ ઉભરાય, એક તાનમાં તણાય ;
ભેઠે અણગમ્યા તરંગ, ભઠી ભઠી થાય ભંગ ;
ભિમિ ભરે આલે કાળ, તોય મળે ના કે ભાળ ;
ફૂદી ફૂદી રે ફૂદી ફૂદી અંતે વિરમવું કિનાર !
કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૧

ભેડે વીજળીની પાંખ, ત્યાં હું ખેત્રી માંડું આંખ ;
વીંધું આલનાં બેડાણુ, ખોદું સૂષિઓની ખાણુ ;
દૈક રત્ન આવે હાથ, પણ ન ભેઉં ક્યાંહિં નાથ ;
આવે આવે રે આવે આવે હાથે મટી ને અંધાર !
કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૨

સૂર્યે ચંદ્ર કેરી ખીઠ, ખેત્રી ભઉં હું અદીઠ ;
કિરણુ કિરણુ ખોળી ભેઉં, નલનવીનતાએ મોહું ;
ખોળું હાથ આલનીર, કંઈક ખેંચી લાવું તીર :
નાથ ક્યાં છે રે નાથ ક્યાં છે ? આ તો વઢ્યો વ્યર્થ ભાર !
કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાથનાં દિદાર ? ૩

“ વીજ ચમકે રે વીજ ચમકે મીઠા મેહવાની માંલ ”-એ રાહ.

ઝાલુ વાયુ ડેરા વાળ, ફૂંકુ સ્વર્ગ ને પાતાળ,
 ઊડે કાળ કેરી રાખ, ખુલી જાય લેદ લાખ,
 ખોલે આખ જરી આશ, હવે થગે આ પ્રકાશ
 ભૂલ્યો ભૂલ્યો રે ભૂલ્યો ભૂલ્યો, ફૂંકી હોલવ્યા અગાર!
 કેમ પામુ રે કેમ પામુ મારા નાથના દિદાર? ૪

ગૂથી તારકોની વેલ, સ્વર્ણફળફૂલે લચેલ,
 પ્રાણપખીડાના બોલ, મહી કરી રહે કલોલ,
 કહિક નાથ ડેરી છાય, પલક પલકીને છુપાય
 શોધુ શોધુ રે શોધુ શોધુ, આવે યાથી એ પલઢાર!
 કેમ પામુ રે કેમ પામુ મારા નાથના દિદાર? ૫

ઉપા સધ્યા કેરે ડુડ, મેઘમાળ કેરે ડુડ,
 ઇંદ્રધનુ તણે મહેરાળ, રજની દિવમને કિતાળ,
 જેના હાસ્ય રહે રેલાઈ, તે જ કયા ગયો છુપાઈ?
 ક્યારે ક્યારે રે ક્યારે ક્યારે ફળશે ભક્તના ચિતાર?
 કેમ પામુ રે કેમ પામુ મારા નાથના દિદાર? ૬

હશે બીતરે ઠે બહાર? એનો કલ્પુ શો આકાર?
 હુમા તુમા મૌમા એ જ, ખ્યાથી નોખુ નેવુ તેજ?
 વચ્ચે કીકીમા મનાય, ક્યા તું અલ લેવા જાય?
 ટાઈ ખોલો રે ટાઈ ખોલો મારી કીકીના રે દાર!
 કેમ પામુ રે કેમ પામુ મારા નાથના દિદાર? ૭

તદ્રૂપતા

. ૫૬* .

નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે,
 મુખે વસીને મીઠું હામે રે ;
 હૈયામાં વસી એ તો આનંદ હુલાવે રે,
 જાણે સોહમ વસી શ્વાસે રે !
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૧

અલખ વિના રહે આકાશ અંધું રે,
 સાહેબ વિના બધું સૂનું રે ;
 જ્યોતિ વિહોણું ક્યાંથી જીવન જાગે રે,—
 એક વિનાનું મહુ ઊણું રે :
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૨

એના ધુમાળ્યા મહુ ઉડુમણ ધૂમે રે,
 એની વહાવી વહે ગંગા રે ;
 એનાં દોડાવ્યાં દોડે ભાગ્ય ને જીવિ રે,
 જીડે અણુપાંખા ને અપંગા રે :
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૩

* “મનને અશ્વની મેચ્યુ આકરે રે” — એ ભાગની રાહ.

પૃથ્વી આકાશ ણધું પ્રભુથી પૂરું રે,
 અણુ ચે નથી કોઈ ખાલી રે;
 કોડી ન કિંમત આ દેહની આવે રે:
 એ છે અમૃત, હું તો ખાલી રે!
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૪

અલખ નામનો છે એકઠો એ તો રે,
 લાખ મીઠાંનું મૂલ અંકાવે રે;
 અલખ વિના નહીં લખ કોઈ લહેરે રે,
 હુ ને મારું ત્યાં શું મનાવે રે?
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૫

ભીતર એ ટોટી રહે છાનો ને છપનો રે,
 બહાર રહે રંગેરંગે છાઈ રે;
 જડ ને ચેતન ફેરું નૂર જ છે એ તો રે,
 માથી છે એની જ સગાઈ રે!
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૬

આત્મે હીંચોળી મારો સાહેબ હુલાવું રે,
 દૈયે માલિક મારો રાખું રે;
 નેણાંમાં નાથ મારો મલર સમાવું રે,
 અદલ વદ્રૂપ છવન આણું રે!
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૭

તદ્રૂપતા

. ૫૬ .

નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે,
 મુખે વસીને મીઠું હાસે રે;
 હૈયામાં વસી એ તો આનંદ હુલાવે રે,
 જોલે સોહમ વસી શ્વાસે રે!
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૧

અલખ વિના રહે આકાશ અંધું રે,
 સાહેબ વિના બધું સૂનું રે;
 જ્યોતિ વિહોણું ક્યાંથી જીવન જાગે રે,—
 એક વિનાનું સહુ ઊર્ણ રે:
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૨

એના મુખાંબા સહુ ઉડુગણ ધૂમે રે,
 એની વહાવી વહે ગંગા રે;
 એનાં દોડાવ્યાં દોડે લાગ્ય ને જુદિ રે,
 ઊટે અણપાંખા ને અપંગા રે:
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૩

“મનને ચઢાવી મેલ્યુ ચાકડે રે”—એ જગતની રાહ.

પૃથ્વી આકાશ બધું પ્રભુથી પૂરું રે,
 અણુ રે નથી કોઈ ખાલી રે;
 કોડી ન કિંમત આ દેહની આવે રે:
 એ છે અમૃત, હું તો ખાલી રે!
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૪

અલખ નામનો છે એકઠો એ તો રે,
 લાખ મીઠાંનું મૂલ અંકાવે રે;
 અલખ વિના નહીં લખ કોઈ લહેર રે,
 હું ને મારું ત્યાં શું મનાવે રે?
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૫

બીતર એ ટોડી રહે છાનો ને છપનો રે,
 બહાર રહે રંગેરંગે છાઈ રે;
 જલ ને ચેતન દેહું નૂર જ છે એ તો રે,
 માચી છે એની જ મગાઈ રે!
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૬

આત્મે હોયોળી મારો સાહેબ હુલાવું રે,
 હૈયે માલિક મારો રાખું રે;
 નેણાંમાં નાથ મારો મલર પ્રમાવું રે,
 અદલ તદ્રૂપ છવન આપુ રે!
 નેણાંમાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે. ૭

સત્યની શોધ

• ગરબી-રાગ દેશ •

ક્યાં જઈ શોધું તારું સત્ય સકળ સંસારમાં રે ?
હરિ ! દગ વાર મા રે !—(ધ્રુવ)

તણખા તણખા ઊડતા ઓમે,
તણખા ઝરતા રોમે રોમે ;
નહીં સૂર્યે સોમે પણ અહું અળકારમાં રે :
હરિ ! દગ વાર મા રે ! ૧

મંદિર કે મસ્જિદ કે ઠામે
નવ હીંદુ આતશબહેરામે,
ગામે નગરે કે નવ સંતાગારમાં રે :
હરિ ! દગ વાર મા રે ! ૨

પુષ્પતણે પમરાટ પરાગે,
તારકજ્યોતિ કિરણહર ભાગે ;
કેમ ન લાગે અણતું સત્ય દિદારમાં રે ?
હરિ ! દગ વાર મા રે ! ૩

રત્ન છુપાઈ રહે કે ખાણે,
અગ્નિ ભરાઈ રહે કે પહાણે :

• “ કામણ દોસે જી અવળેવા તારી આંખમાં રે ”—એ આવ.

કેણુ ઉધારી નાણુ ઉર અંધારમાં રે?

હરિ! દગ વાર મા રે! ૪

લલ્લજી લલનાશી લખાતી

વીજ પલક ઝળકી સંતાતી,

‘આ કહી આંખ ઠગાતી નેતાં વારમાં રે!

હરિ! દગ વાર મા રે! ૫

શોધું ત્યાં તો નીકળે ચાલી,

પકડું પણ મુજ કર રહે ખાલી :

યુગયુગ રહે શું એજ પ્રણાલી સારમાં રે?

હરિ! દગ વાર મા રે! ૬

દશદિશમાં કે અંતર શોધું ;

હું જ ન નાણું ત્યાં શું જોધું?

નોધું ભવનકળ શું પળપળ હારમાં રે?

હરિ! દગ વાર મા રે! ૭

પડતું પડતું અંતર લડશે,

પડપડ દિવ્ય દિગંત ઊઘડશે :

હું, હરિ! જડશે પછી તો એ ઉચ્ચારમાં રે!

હરિ! દગ વાર મા રે!

ક્યાં જઈ શોધું તારું સત્ય સકળ સંસારમાં રે? ૮

દિશાસૂચન

• રાગ કુમરી—તાલ ત્રિતાલ* •

સંત વિના કોણુ બતાવે પ્રભુપંથ ?

લાજ લલે પડો ગ્રંથ :

સંત વિના કોણુ બતાવે પ્રભુપંથ ?—(ધ્રુવ)

સૂર્ય મધ્યાહ્નને આવીને થંભે,

થંભે જ્યોતિર્નિશાન :

પૂર્વ ભણ્યા વિણુ દિશ સૂઝે નહીં ;

ઠ્યાંથી જીએ ઉર જ્ઞાન ?

સંત વિના કોણુ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૧

સાગર દોડે મળવા સરિતને,

સરિત મળવા પહાડ ;

પહાડ જીઠે પાતાળ પકડવા,

પણ બધે જાણી આડ :

સંત વિના કોણુ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૨

* ૬૫ બિન રહી અગેશી મોરી જનન—એ રાહ.

પવન આવે, ડાળ હલાવે,

પુષ્પ કરે મૃદુ નૃત્ય ;

પુષ્પે પતંગિયું ખેડું ત્યાં ડાલે,

શું બાણે એ સત્ય ?

સંત વિના કોણ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૩

તિમિર ચળકે, પૃથ્વી પીગળે,

સાગર ઘન ઘઈ બાય :

લાખ દિશાનાં, લાખ નયનનાં,

પઠ આ ભિતરે ક્યાંય ?

સંત વિના કોણ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૪

ગગને બહુન રહું બાથ ન આવે,

તોય વીંધી દે સોય .

એક જ શબ્દે, એક જ સાને,

અંધ નયન પથ જોય !

સંત વિના કોણ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૫

વાદળ ઘેરાં ઘેરે ગગનને,

ઘેર બને અંધાર .

સૂર્ય વિના તો કોણ કરે ત્યાં

અદ્ભુત ધનુઝલકાર ?

સંત વિના કોણ બતાવે પ્રભુપંથ ? ૬

પ્રભુની સ્નેહઠગાઈ

(ધાળ)

જા દે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી દે જોઈતું !
એને આગળ કરી તું શુભ રહે શું દૂર ?
તારી લાખ લીલામાં સર્વ રહ્યા લોભાઈને,
પણ મુજને તો જોઈએ એક જ તુજ ઉરનૂર .

જા દે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી દે જોઈતું ! ૧

તારો સૂરજ આવી ખાંધે તેજકિરણ વડે,
તુજ તારા અમને તમજાળે ધમડી નય ;
હું તો તેજ તિમિર વચ્ચે મુજ આંખો ઠેરવું,
તારી છાય જરા પકડું કે તું લોપાય !

જા દે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી દે જોઈતું ! ૨

તુજ સંદેશા જેવા ગગને ધન ધૂમી રહે,
તારાં ચોર નગારાં વાગી રહે આકાશ ;
અમૃતગિંદુ પડે ટપકી તુજ પ્રેમળ પાત્રથી,
ભીંજવે ભૂમિ, પરંતુ ભીંજાય ન મારી આશ :

જા દે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી દે જોઈતું ! ૩

તારી વીજલપાંખ ઊડી રહે વાદળ વાદળે,
પળમાં ઝળકાવી જગલે સૂતા અંધાર ;
તારાં સ્વર્ગતણાં દારોના ઢાંકઉઘાડ એ
આંજે સૌને, પણ ક્યાં છે તુજ અંતરદ્વાર ?

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૪

રંગેરંગભર્યા આલે તારાં પગલાં પડે,
જાણે એ પૂઠે પડતાં જડશે તુજ વાટ ;
ઘડીના રંગો એ જગને ફૂલવી રહે; પણ હું તો
માણું તુજને,—નહીં તુજ વસ્ત્રોના ઝળકાટ !

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૫

તારી માયાનાં નખરાં મોહી રહે સર્વને,
માણું મનુજહૃદય સપડાય તહીં ઘડી એક ;
તારા ઠોકા ત્યાં સુણતાં જાગે ફરી આત્મ મુજા—
આ તો તું નહીં, તારી છે પ્રતિભૂતિ અનેક !

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૬

છવનભર આવાં જ રમકડાંથી શું રાચવું ?
અમારે રાવું ને તારે જોવું સંતાઈ ?
તું શું નવાં નવાં આપે તે નહીં લાંગી જશે ?
જા રે !—આ તો તારી શાશ્વત સ્નેહઠગાઈ !

જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈતું ! ૭

તારી દિશા દિશાના પડદા માંડું ખોલવા,
 મારા રંગ બધા ધોઈ નાખું રસલોલ;
 ઠોકી ઠોકી તારાં દ્વાર વને પજવું હું ચે,
 તારી પાસ અદલ ખોલાવી હઉં એક ખોલ!
 તારે પ્રભુ! જોજે હસી પડશે મુજ બળ જોઈ શું! ૮

પ્રભુનો જ સાથ

• રાગ માદ—તાલ દાદરા •

તારાં સ્વર્ગને શું કરું, નાથ હો ?

મને એક જ તારો સાથ !—(ધ્રુવ)

પૃથ્વી પાતાળ આકાશ મેં શોધ્યાં,

શોધ્યા વિશ્વપ્રકાશ ;

એાછાં અધુરાંને શું કરું, આખર

એાછી અધુરી રહે આશ રે :

મને એક જ તારો સાથ !

૧

નવમે આકાશે મૂકું મુજ સીડી,

વચ્ચે મૂક્યે શું થાય ?

નાનાં મોટાં તુજ સ્વર્ગ હો ત્યાં, પણ

સુખની એ કેવળ છાંય રે :

મને એક જ તારો સાથ !

૨

લાખો હો સૂર્યો ને લાખો હો સૃષ્ટિ,

લાખો હો સ્વર્ગનાં ધામ !

સર્વને છાઈ રહ્યો અંધાર, ત્યાં

ક્યાં જઈ શોધું આરામ રે ?

મને એક જ તારો સાથ !

૩

બુંદ પડે કે માવડું, પણ
 પાકે નહીં કેા પાક ;
 હું તો ભરભર હેલીઓ માણુ :
 નાથ ! ન ચાલે જરાક રે !
 મને એક જ તારો સાથ !

૪

માખ્યાં સુખ સૌ સ્વર્ગનાં ને
 .માપી દિશા ને વાટ :
 આત્મ ભરે નભપાર ઉછાળા આ,
 અંતર માણું વિરાટ રે :
 મને એક જ તારો સાથ !

૫

સિંધુમાં પાકે મોતીડાં, એવી
 બહુ અદલ તુજ બોલે :
 બિંદુ ખડું પણ સિંધુનું, નાથ !
 એક જ તુજ મુજ પોત રે !
 મને એક જ તારો સાથ !

૬

તારાં સ્વર્ગને શું કરું, નાથ હો ?
 મને લોઈએ તારો જ સાથ !

२

आवरण

નયણાં નચાવતી તારણી

આવે સરખી સમાણી જહુ ત્યાંય રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

નાની ઘડૂલી ભરી નીસરે,

ફારાં વેરી વેરી ન-ધરાય રે !

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૩

સૂરજદાદા કેરી દીકરી

આવે ઉગમણે માંડવ રાજ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

નાહી ભરે કેશ ખોતીર,

રંગે રંગે રેલાય એના હોજ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૪

હસ દત્ત દિશાએથી ઊડતા

આવે દિનકરના કિરણહસ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

દૂધે અજવાળે અંગને,

ને ખોતી ચરતા ન અટકે અંશ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૫

મેહુલિયો મહારવે મોતીડાં,

ને વીજ હોયે ગગનને ગોખ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

એ રે તલાવડીએ ઝીલવા

આવે ચૌદે ભુવનના લોક રે !

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૬

જાંચેરા દેશના હસલા !

તારે આ શી ચરવી ચેવાળ રે ?

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

દેવી આ દૂધ ને મોતીડાં

તારાં સાચાં છે ભક્ત્ય રસાળ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૭

સાવ રે મુધાના વીરા હસલા !

તારાં સાવ રે મુધાનાં ઝગે તેજ રે :

તલાવડી દૂધે ભરી રે ;

દૂધે ઝીલી, ચરી મોતીડાં,

જાંચે જિલ્લો જા ઝોજસે એ જ રે !

તલાવડી દૂધે ભરી રે.

૮

દિવ્ય પ્રતિબંધ

• ગરબી* •

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ, હો નાથલ !

તોય મારી આંખમાં શી અંખ ને ?

મારે લાખ લાખ સ્નેહના ઉદ્ધાસ, હો નાથલ !

તોય વીંછી કેમ પીડે પાંખ ને ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ

૧

મારે જિંડાં જિંડાં અનંત આકાશ, હો નાથલ !

તોય મને હારે શી દિગંત ને ?

મારે જિંડી જિંડી અંતરની આશ, હો નાથલ !

તોય કેમ તૂટે એના તંત ને ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ

૨

મારે જિંઘા જિંઘા સ્વપ્નના આવાસ, હો નાથલ !

તોય જાગે ધરાની શી ધૂળ ને ?

મારે રંગ રંગ ભર્યા મુખે હાસ, હો નાથલ !

તોય શી આ વાગે હૈયે શૂળ ને ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ

૩

તારે લાખ લાખ લાનુના ઉભસ, હો નાથજી !

તોય તારે આલે શા અંધાર જો ?

મારે લાખ લાખ જન્મની મિરાસ, હો નાથજી !

તોય મારે ભીડવાં શાં દ્વાર જો ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ

૪

મારે પદે પદે દિવ્ય તારા પાશ, હો નાથજી !

તોય વીઝે આત્મ મારો પાંખ જો :

તારે આલે આલે સ્નેહના હુતાશ, હો નાથજી !

તોય કેાણ દાંકે મારી આંખ જો ?

મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ

૫

કમળતલાવડીનો હંસલો

• પાલવડો મારો મેલો, મોહનજી •

કમળતલાવડીએ જિલો છે હંસલો,
ચંદનીથી ઘોઈ દેવપાંખો રે લોલ ;
બ્રમરગુંભરવે એ ગુંજે તલાવડી,
ખીડી છે હંસલાની આંખો રે લોલ. ૧

હ્યાંની તલાવડી ને હ્યાંનો એ હંસલો,
હ્યાંનાં એ પાણીડાં છલકે રે લોલ ?
હ્યાંના બ્રમર ચકરાવે ગુંભરવે-
કમળની કીકીઓમાં મલકે રે લોલ ? ૨

આજે છે રસના આ સાગર તલાવડીએ,
રમિયાંની રસનાને લોલે રે લોલ ;
કાલે મુકાશે એના રમનાં ઝરણ, ત્યાં
ઢોલુ એ તલાવડીએ થોલે રે લોલ ? ૩

મુંદરની મુંદરતા એવી વમુંધરામાં
આવે ને ભય ધડી મોહી રે લોલ ;
ખીડી આંખે ન એકે જાણે એ હંસલો,
હ્યાં તક રહે મુંદરતા સોહી રે લોલ. ૪

સોહિ તલાવડી કે સોહિ એ હંસલો,
 મોહિ સરોજ ખમરચૂમ્યાં રે લોલ ;
 ઓલલેથી કાલપડછાયા બિતરતાં
 રહેશે એ કાણુ અણુચૂમ્યાં રે લોલ ? ૫

કમળતલાવડીએ બિલો છે હંમલો
 હંસલા! ઉઘાડ તારી આંખો રે લોલ ।
 અહલ કમળ પર ગુને ખમર ભલે :
 ખીડી શે તારી દેવખાંજો રે લોલ ? ૬

આવરણ

• શય ભેરવી—તાલ ત્રિતાલ ને દોપચંદી •

રાખમાં જળે છે અંગારા, રે ભાઈ!

તારી રાખમાં જળે છે, અંગારા;

તિમિરે દંકાય જેવા તારા, રે ભાઈ!

તેવા તારા છે પ્રાણના અંગારા! —(ધ્રુવ)

સંતાઈ જાડી ખાણમાંહીં રત્ન કેા ચમક્યા કરે,

છિપમાં છુપાઈ સાગરે કેા મોતીડું હમક્યા કરે;

અણદીઠ માનવદેહમાં હૈડું સદા ઠમક્યા કરે,

મગજે ભરાઈ રહ્યા વિચારો સ્વપ્ન શા ટમક્યા કરે,

રે ભાઈ! તારું જીવન ચળવળ અંખતું અમક્યા કરે!

આ તે શા ધૂળના ધખારા, રે ભાઈ?

તારી ધૂળે દંકાયા મિનારા •

રાખમાં જળે છે અંગારા, રે ભાઈ!

તારી રાખમાં જળે છે અંગારા!

મુસાફર

• રાગ માલ—તાલ દાદરા •

તારું નાવ આ વ્યાધ્યું નય :
 મુસાફર ! તું શું મહીં ઊંઘાય :
 જલા, તું તો ખેઠો છે માંઝ :
 મુસાફર ! કેમ અસાવધ થાય ?—(ધ્રુવ)

ખંદર ખંદર નાવ ફરે ને
 અંદર લે ખૂળ માલ :
 લાખેલો લાલ ગણી લઈ લક્ષે
 જાણે થયો ખહુ ન્યાલ !
 મુસાફર ! તું શું મહીં ઊંઘાય ? ૧

ડુંગર જેવા લોહ ઊઠે ને
 આવે ચઢી તોફાન ;
 નાવ રહે મજધાર ત્યાં ડોલી,
 સ્થિર નવ રહે મુકાન :
 મુસાફર ! તું શું મહીં ઊંઘાય ? ૨

સાગર યોગમ ઘૂઘવે ને

ખાય ઝોલાં ખૂબ નાવ ;

શઠ તૂટે, સુકાન ધૂટે હો !

કરશે કોણ બચાવ ?

મુસાફર ! તું શું હલ જિંધાય ?

૩

મોર્ના પ્રચંડ પડે તુલકે ને

ધસતાં બધે જળપૂર :

ઘોર દિશા દિસે ફૂંખતી, રહ્યું

બંદર તો ખુલુ દુર !

મુસાફર ! જીઠ, કશું દેખાય ?

૪

ભણ્યો અન્નપ્રમેા માલ ભર્યો તે

ભરદરિયે ઠમો ભાર :

વામે વામે તોય શાંતિ ન પામે,

કેમ જિતરશે પાર ?

મુસાફર ! કેમ નહોં સમજાય ?

૫

એા રે મુસાફર ! માલ ગયો ને

નાવ જયે જળ, હેઠ ;

સિધુ કે નાવની ગત નવ જાણી,

વ્યર્થ કીધી તે વેઠ !

મુસાફર ! રુદન ક્યે શું થાય ?

૬

દેવનો ભોક્ષ

• રામ આસા-માઠ-ત્રિતાલ* •

છૂટી રે ગયા હો દેવ છૂટી રે ગયા :

મારું મંદિર તૂલ્યું ને દેવ છૂટી રે ગયા !—(ધ્રુવ)

સોનલ સિંહાસનમાં દેવ બેસાડ્યા રે :

કોણ બાણે-એ ક્યારે બેઠી રે ગયા ?

મારું મંદિર તૂલ્યું ૧

ફૂલડાં ચઢાવ્યાં મોઘાં, ધૂપ ધૂપાવ્યાં રે :

દિન દિનનાં અર્ચન-મારાં હૂંટી રે ગયા !

મારું મંદિર તૂલ્યું ૨

હીરા મોતીએ હુલવ્યા, તોય રહ્યા નહીં રે :

લવના લંડાર મારા ખૂટી રે ગયા !

મારું મંદિર તૂલ્યું ૩

મારે તમારે વહાલા ! અંતરનું સાહું રે :

તનમનના તાર ક્યમ એ તૂટી રે ગયા ?

મારું મંદિર તૂલ્યું ૪

આવો રે અદલ સ્વામી ! અંતરમાં ધાહું રે :

સ્નેહ કેરા લેખ શાને ધૂંટી રે ગયા ?

મારું મંદિર તૂલ્યું ૫

* “ જૂનું તો યયુરે દેવજ જૂનું તો યયુ ”—એ ગીરાબાઈના લખનની રાહ.

પ્રભુની પ્રીત

• ૫૬—રાગ આસાવરી •

પ્રભુશું પ્રીત નથી કુંઈ સહેલ,
એ તો શિરસદાનો ખેલ !—(ક્રુવ)

પ્રભુનો પંથ રહ્યો પાવકનો,
જગત જળે ભર ભડકે ;
રજનીભર અંગારા વરસે,
હવસ તપાવે તડકે !
પ્રભુશું પ્રીત નથી કુંઈ સહેલ •

૧

અંધારાંના સાગર વીટિ,
વીટિ વાદળ ઘેરાં ;
વીજ કડાકે ભડકા મારે,
કુંપે આલ અનેરાં :
પ્રભુશું પ્રીત નથી કુંઈ સહેલ •

૨

આ તો પ્રીતતણું મંદિર છે,
 રંગલવન નથી કાંઈ,
 શિર કાપી ઉભરમાં મૂકે,
 તેજ પ્રવેશે માંહી !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહેલું ૩

જપ તપ વ્રત ને પૂજા એ સૌ
 કર્મતણી છે ઝેડી ;
 પ્રીતતણા પંથ નિરાળો,
 જહું રુધિર નિજ રેડી !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહેલું ૪

કુખના મેઘ મહા વરસે કે
 આલ પડે શિર તૂટી :
 સાચા શૂરા નિજ જીવન એ
 પ્રીતરસે રહે ધૂંટી !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહેલું ૫

ઠાયા જીતે, માયા જીતે,
 જીતે જીવન શૂરા :
 પ્રીતમંદિરે પ્રભુને જીતે
 અદલ વિરલપદ પૂરા !
 પ્રભુશું પ્રીત નથી કંઈ સહેલું ૬

મનખંડન

• રાગ કાશી—ત્રિનાયક* •

મન માતું કેમ વાળું રે ?

હો હરિ ! તુંમાં મન માતું કેમ વાળું રે ?—(ધ્રુવ)

મન માતું કેમ વાળું ? લભે સદા લમરાળું ;

એ તો ભાંડું ધ્રુવજાળું રે •

હો હરિ ! તુંમાં • ૧

અણુકણું બધે ભીડે, જઈ પડે રૂઠે ભૂડે ;

મીઠે નહીં ધોળું કાળું રે :

હો હરિ ! તુંમાં • ૨

નિત્ય નિત્ય નવરંગી, ઘડી ચાલું કે કુદગી ;

ટેવ એની કેમ ટાળું રે ?

હો હરિ ! તુંમાં • ૩.

* “મુખડાની માયા લાગી રે.” એ મીરાણાઈના પદની રાધ.

ઠરે તો એ દામ દેખે, જલ્યો જન્મ ન રહે અલેખે;
પાંખો એની કેમ ઢાળું રે?

હા હરિ! તુંમાં ૪

પાણી કેરો પરપોટો, ભઠે ખીલે ફૂટે ગોટો:
જાણે પાણી છે નિરાળું રે:

હા હરિ! તુંમાં ૫

એને તે હું શું પંખાળું? હરિખીલે ખાંધું વહાણું:
અદલ મારું ભક્ષિતતાળું રે!

હા હરિ! તુંમાં ૬

માયાની લગની

• રાગ ભૈરવી—તાલ મદલે •

તારા મનને છે માયાની લગની રે,
છવ ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?—(ક્રુવ)

માયા છે માતા ને માયા છે પત્ની, માયાએ સર્જ્યો સંસાર ;
અદ્વિત લેદ ભર્યો ભવ એવો નાચે એ માયાને તાર :
એ તો માયા મહા મીઠી ઠગની રે :
છવ ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?—તારાં ૧

પીંછી નથી, નથી રંગ કે પાટી, નથી અંશુલિ કે હાથ :
મેઘધનુષ્ય ઘડી ઝળી ભેડે, એવો છે માયાનો સાથ ।
દસે દિશા એ બાંધી લે દગની રે :
છવ ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?—તારાં ૨

અદ્વર હિંડોળો એ માયાનો જૂલો, જેમે મકળ છવ માંદા ;
સ્વર્ગ, નરક ને મૃત્યુલોકે ચઢી ગાકે એ ઝાલાં ખાય ।
પટે ગમ નહીં મતભારગની રે :
છવ ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?—તારાં ૩

તારકદીપ શું ઘર અજવાળે ? ચાંદાપોળી લાંગે ભૂખ ?
સ્વર્ગગંગાજળે સુખ શું ધોવાશે ? મળશે શું માયાથી સુખ ?
મૃગજળથી છુઝાશે શું અગ્નિ રે :

હવે ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?-તારાં ૪

નલકુસુમે જઈ બ્રમર બંધાયો, દહાડે થયો તમલાસ ;
આત્મ અનાત્મનો ધાય વિવેક ત્યાં છૂટે ત્રિશુણ્ણની ફાંસ ;
તણ દે બ્રમણા ડગડગની રે !

હવે ! ક્યાં લગી આશ એ જગની ?-તારાં ૫

જન્મ ને મૃત્યુની વચ્ચે છે જીવન, સિંધુની ભિમિતુ કીણ !
મીણખત્તીમાં અદલ જે જળે તે જ્યોતિ નથી કંઈ મીણ ;
માની ખેઠો તું જે અતલગની રે,

હવે ! જૂઠી તે માયા છે જગની !-તારાં ૬

પડછાયા

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા :

એ નહીં વસ્તુ, એ પડછાયા.—(૧)

મંદિર બાંધ્યાં, દેવળ સ્થાપ્યાં,

બ્રાહ્મણ કંઈક જમાડ્યા ;

પેટ ઉપર જ્યાં હાથ ફર્યો ત્યાં

ધર્મ બધા એ રાંડ્યા !

મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા !

૧

લાંબી લાંબી મંજલ કાપી,

ધગતા રણમાં મહાદયો :

લવનની ગાંસડી લઈ પીકે

ધોળી જેવો ચલ્યો !

મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા !

૨

ધૂપ દીપ મંદિરમાં કીધાં,
 ઘણુ વગાડી ઘંટા :
 નહીં તુજ દેવે આંખ ઉઘાડી :
 એ સૌ મિથ્યા ટંટા !
 મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા ! ૩

પાણીમાં મોજાં પર સરતાં
 બિંબ શશીનાં સળકે :
 પાણીમાં શું જોય ? ઉપર જો !
 ચંદ્ર ખરો નહ ચળકે !
 મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા ! ૪

છોડ બધી તુજ આ ફિલસૂફી,
 ભૂંસી દે ટીલાં ટપલાં !
 પળપળ ફરતી છાયા શું રે
 આ શાં અદલ અડપલાં ?
 મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા ! ૫

આવતી કાલનાં સ્વપ્નાં

• રાજ ભૈરવી—તાલ દાદરા •

હું તો છું કરી કાલ કાલ રે,
નાથ ! હું તો છું કરી કાલ કાલ :
મારાં સ્વપ્નોનો એ જ એક તાલ રે,
નાથ ! હું તો છું કરી કાલ કાલ !—(ક્રુવ)

આજે અંધારાંના ઊભા મિનારા,
ઊભા ઘેરી દિક્ષાળ :
કાલે દિગંતપટ વીંધીને વેરશે
જ્યોતિના સભર જીવોળ રે :
નાથ ! હું તો છું કરી કાલ કાલ ! ૧

આજે છે જગતની જડતાનાં આડવાં,
અણમહોરી ડાલે એની ડાળ :
કાલે વસંતના વાયુ અહીં વાશે ને
કૂટશે કંઈ ચેતનના કાલ રે :
નાથ ! હું તો છું કરી કાલ કાલ ! ૨

આજે તો અંતરે આશાના ખેલડા,
ખાલી જોઈ જગતની થાળ :
કાલે તો સિદ્ધિનાં ફૂલડાં ખીલીને
થાળે સુહાશે વરમાળ રે :
નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૩

આજે તો આંસુની માળા હું ફેરવું
જેતો હૈયા કેરી ઝાળ :
કાલે તો હાસ્યનાં મોતી વેરાશે ને
સુધા રેલાશે ઉરપાળ રે :
નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૪

આજે દિશાઓના વાંચી દુઃખાક્ષરો
આત્માના ઊઠે સવાલ :
કાલે ત્યાં નાથ ! તારું જળશે સિંહાસન ને
ઊછળશે આનંદ વિશાળ રે :
નાથ ! હું તો જીવું કરી કાલ કાલ ! ૫

આજે શું ભાગ્યને દોરે બંધાઈને
ખુંદવાં આ તારાં પાતાલ ?
કાલના જ સ્વર્ગમાં જીવવું શું માનવે ?
નાથ ! શું આજમાં ન માલ રે ?
નાથ ! કહેની કેવી છે તારી તે કાલ ? ૬

જગની જોગનિયાં

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

જગની જોગનિયાં રે મોરી જગની જોગનિયાં !
તારાં છેલછળીલાં છપ્પન કેટિ ઊડે છોગનિયાં ! (ધ્રુવ)

લેખ ધરીને જોડી રાતે, પહેરી કાળી કંકની ;
તારકમાળ સરે તુજ હાથે, જાણે રતિ સૌ કંકની !
મોરી જગની જોગનિયાં રે૦ ૧

શ્યામ પડે તુજ બંધ બધા ને તમતમ તમરાં જોલે ;
ભલૂત ભરી તુજ આંખ ગગનમાં કદી જોલે અહખોલે :
મોરી જગની જોગનિયાં રે૦ ૨

ઊગે પ્રભાત પછી પૂર્વે ત્યાં લેખ નવા લે અંગે ;
સજ સોળ શણગાર દીપે તું પળપળ નવનવ રંગે :
મોરી જગની જોગનિયાં રે૦ ૩

૩

સાધન

માધુરી

• પાલવડો મારો મેલો, મોહનજી •

કેવી તો તારી ઉતારી આ માધુરી,
રમની આ રેલ તારી કેવી વહી !
દિશદિશનાં અંતરને ભરતી ઠાલવતી
કેવી આ મહેર તારી વરસી રહી !
કેવી તો તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૧

ટાકે ગુલાબનાં ઝૂમખાં ઝુલાવતી
ઠમકે ઉષા તારી નલમાં ઘડી ;
મૃદી મેં આંખે તેની પડતી મેં પાંદડી—
કોણ જાણે પલકે છ્યાં મરકી પડી !
કેવી તો તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૨

પૂઠે સુવર્ણની ચમરી ચમકાવતો
 તારો તે તેજબાલ મહાલી રહ્યો ;
 જોએ જોએ મેં ઝીલી પડતી કનકરજ—
 કેણુ જાણે કેમ જોએ ખાલી રહ્યો !
 કેવી તે તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૩

રાતાં સરોજબૂંદ્યાં તોરણુ ત્યાં ટાંગતી
 તારી તે સંખ્યા ઘડી ગુજલી ભીલી ;
 ઝડપી લીધી એ સૂરધારા મેં, અતરે—
 કેણુ જાણે અણુદીઠી ક્યાં જઈ રૂપી !
 કેવી તે તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૪

આખર ત્યાં લાખલાખ ટીલી ટમકાવતો
 દીઠો મેં સાળુ તારી રજનીતણે ;
 હૈયે આંખે ત્યાં એનાં ભોંકાયાં તીર હા !
 બેની હે નાથ ! કેવા દુઝે તણે !
 કેવી તે તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૫

તારી આ વેદનાની મોંઘેરી ભેટ સૌ
 હૈયે ધારી આ માદું છુવન વડું ;
 રે રે હો નાથ ! એ જ તારી છે માધુરી—
 તારી એ મહેરે સદા રંજિત રહું !
 કેવી તે તારી ઉતારી આ માધુરી ! ૬

વચન

• રાગ કાશી—તાલ ત્રિતાલ •

વચન તું કેમ ભૂલે રે?

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે?—(ધ્રુવ)-

નિયમ તારા તેજ 'બાંધ્યા, હૃતા તેવા મને લાધ્યા ;
સત્ય છાતું છવનમૂળે રે :

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૧

સૂર્ય તેજ ને તાપ રહે છે, ચંદ્રે શીતળ અમૃત વહે છે ;
કેટિ સૃષ્ટિ અધર જૂલે રે !

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૨.

આખો ત્યારે તે શું કીધું? મુજને તે અભય દીધું:
હવે શું રગડાઈ ધૂળે રે?

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૩

અળળ માનવ પડે પાછાં, તારાં પદ તો મહા સાચાં,
તારાં ફૂલ્યાં વિશ્વં ફૂલે રે!

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૪

અચળ શ્રદ્ધા મેં તો રાખી, જ્યાં ત્યાં તારી હયા ઝાંખી;
ભર્યા રંગ મુગંધ ફૂલે રે:

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૫

આજે શું તુજ ભક્ત લાગે? પ્રભુ! તુંને લાજ લાગે!
અદલ એવું માની શું લે રે?

ઓ પ્રભુ! તારું વચન તું કેમ ભૂલે રે? ૬

જીવનઘાટના ઘા

• કબ્રવાલી—તાલ દ્વારે •

તારા ઘા પર ઘા મને મારી રહ્યા,
 પ્રભુ ! તોય તે ઝીલું હું પુષ્પ સમા :
 મારો જીવનઘાટ ઉતારી રહ્યા,
 પ્રભુ ! કેમ પછી ગણું તે વસમા ?—(ધ્રુવ)

મારી મટી છુંદાઈ પિસાઈ રહી,
 મારી જીંદગી જૂકી જુમાઈ રહી,
 મારી ભુલિ બધી અકળાઈ રહી :
 તોય કેમ ચૂકું મુજ વર્યસમાં ?—તારાં ૧

મારું આલ બધું ઘનઘોર થયું,
 નહીં જ્યોતિનું એક કણું ચ રહ્યું,
 તીણું વીજનું કર્તૈન જાય દહ્યું :
 પ્રભુ ! નિત્ય જળું તુજ આતસમાં !—તારાં ૨

તું જ બાણે એ ઘાટ શો નીકળયે,
 નવજયોતિ એ મંદીમાં શી લળયે,
 નવપુષ્પ કશું ઊગીને ફળયે :

પ્રભુ ! હું તો વીંટાયો છું ધુમ્મસમાં !—તારાં ૩

રહી દાનસ તારી ચોંમેર ફરી,
 ઉરલોહનો કાટ જશે ઊતરી,
 દેશે એ પછી કંચન યુદ્ધ કરી :

પ્રભુ ! શ્રદ્ધા ધરું તુજ પારસમાં !—તારાં ૪

તનથી તણખા ઊપડે ઊડતા,
 મારાં અંતરપુષ્પની કહે ગૂઢતા ;
 કેક જન્મોની એમ જશે જડતા :

પ્રભુ ! વીર અદલ રહું સાહસમાં !— ૫

તારા ધા પર ધા ધમકારી રહ્યા,
 પ્રભુ ! તોય તે ઝીલું હું પુષ્પ સમા ;
 મારો જીવનઘાટ મઠારી રહ્યા :

પ્રભુ ! હે હે, ઝગાવી દે એજસમાં ! ૬

અનુભવ

• રાગ ધનાશ્રી-ત્રિતાલ* •

દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે ;
શું સમજે એ હોય સુખિયાં જે ?
દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે.—(ધ્રુવ)

તનદુઃખ મનદુઃખ ધનદુઃખ જગમાં
ખહુ ખહુ જનને યાઝે ;
અંધ'નાં કેણુ ઉકેલે અંધારાં,
ભ્રમ્યાં જીવનભરનાં જે ?
દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે. ૧

રામ ને લક્ષ્મણુ વનવન રઝળ્યા
સતી સીતાને કાળે ;
બાર બાર વર્ષનાં દુઃખ શું બાણે
ધરમાં રહી જે વિરાળે ?
દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે. ૨

* = રામ બાણુ વાગ્યા હોય તે બોલે, "એ ધના ભગતનાં શજનની રાહ.

ખટ ખટ માસની રાતડી ધૂળે,
 ખૂટે ન કોઈ ઈલાજે ;
 સાલે નહીં ધ્રુવદેશનાં સંકટ
 અન્ય પ્રદેશસમાજે :
 દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે.

૩

તાપતણા તણુઆ તન ઊઠે,
 ઘોર ઝગન ઘન ગાળે ;
 ભક્તનું અંતર સુણી રહ્યું તે ન
 મંદિરધંટ-અવાજે !
 દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે.

૪

હો પ્રભુ ! તારી તો નેહકટારી
 અદલ હિરે પડી આજે :
 ભક્તતાણું એ અખોલ વિરહદુઃખ
 તું વિણ કોણુ રે ભાંજે ?
 દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે.

૫

પ્રાર્થના

• કૃષ્ણાલી-તાલ દાદરો •

મારાં પાપે આ અંતર મેલું થયું,
તેને સ્વચ્છ કરી લે ઉગારી, પ્રભો !
અધરાને આ જીવન મેલું થયું,
તેને સત્ય પ્રભાથી દે તારી, પ્રભો !—(ધ્રુવ)

મને ત્યાગી ગયા સહુ લોક લડી,
મારી આંખ રહી શતધાર રડી,
મને શાંતિ મળી નહીં એક ઘડી :
તોય તું જ સમીપ છે મારી, પ્રભો !—મારાં ૧

મારા અંતરમાં તું જ જોલી રહ્યો,
તારા સ્પર્શથી ચેતન જોલી રહ્યો,
તારી આશ હુંમાં તું વિલોલી રહ્યો :
જેવો તેવો લે તારો સ્વીકારી, પ્રભો !—મારાં ૨

મને ખાંધતાં તું જ ખંધાઈ ગયો,

મારે અંતર તું સપડાઈ ગયો,

હવે આખર તો ઓળખાઈ ગયો :

મારી સુક્રિત વિના નહીં તારી, પ્રભો!—મારાં ૩

મારી આંખથી મેઘ રહ્યા વરસી,

મારાં ંયોમ રહ્યાં હવે સ્વચ્છ લસી ;

રહ્યુ ના કશું લેવું રહી કે હમી :

હવે તું કે ન હું કેા લિખારી, પ્રભો!— ૪

ચુલ જાને આ અંતર પુષ્પ થયું,

તેને તારી દયાથી જે તારી, પ્રભો !

તારા જાપથી છવન સુક્રત થયું,

તેને ધારી તુંમાં લે ઉગારી, પ્રભો ! ૫

સોદાગર

• રાગ સારંગ—તાલ ધ્રુમણી •

• જીવ સોદાગર ! કરી લે સોદો 'પુણ્યતથ્થો' સંસારમાં !
મન ફેરી તુલા શુદ્ધ ગ્રહી તોળી દે કર્મ વિચારમાં !—(ધ્રુવ)

સંસાર જળારે વસ્તુ ઘણી,
સારી નરસી છે વિવિધ ગણી,
ત્યાં થાય પરીક્ષા 'બુદ્ધિતણી :

જીવ સોદાગર ! •

૧

સહુ ગ્રહ કાળે રવિ આલ 'તપે,
નિજ અંતરથી જીવન ચરપે,
વેરતો રૂનેહ પ્રકાશ ધપે :

જીવ સોદાગર ! •

૨

લાખો સરિતાનો ક્ષાર ગ્રહે,
ઉર પર લાખો ઘનધાર સહે,
પણ સિંધુ પુનિત જળ નિત્ય વહે :

જીવ સોદાગર ! •

૩

• “ હરિભજન વિના કુખરિયા સંસારનો પાર ન આવે, ”—એ રાદ.

સંસારે સ્થિર સુખ કોઈ નથી,
 મન બંધ લમે સુખ કાજ મથી;
 પડી પુણ્યે ઉરસુખની પગથી :
 જીવ સોદાગર ! ૦

૪

જળહુળતું તેજ દિગંત લસે,
 પાસે પળતાં દૂર દૂર ખસે,
 પણ પુણ્ય સદા કરવેંત વસે :
 જીવ સોદાગર ! ૦

૫

જાંડી ખાણે છે રત્ન ભર્યાં :
 ગમશે માટી કે રત્ન નર્યાં ?
 હાથે તે સાથે અદલ કર્યાં :
 જીવ સોદાગર ! ૦

૬

લોકદેવની સેવા

• રાગ સારંગ—જંગલો-દેશી* •

સેવા કરો રે લોકદેવની !

પ્રભુના ચરણ છે એ જ છ ;

ઝાળખાય જે અણગણ નામથી,

ઘટઘટમાં રહો તે જ છ :

સેવા કરો રે લોકદેવની !

૧

હીરા માણિક ને મોતીડાં,

પુષ્પ દીપ ને ધૂપ છ ;—

પ્રભુપ્રતિમાઓ જે હવતી,

સેવો તેનાં સ્વરૂપ છ !

સેવા કરો રે લોકદેવની !

૨

* " જનની જ્યો રે ગોપીચંદની "—એ બજનની રાદ.

ચેતન ચેતન અંતરે

ઢાંકુયાં નવનવ પાત્ર છ :

એ રે ઢાંકણને અજવાળતાં

મળશે ત્યાં જ્યોતિ માત્ર છ !

સેવા કરે રે લોકદેવની !

૩

ચેતન કરાં એ મંદિરે,

એ સહુ તીર્થનાં ધામ છ ;

સૌ તીર્થમાં મોટું માનજે

એ લોકદેવનું નામ છ !

સેવા કરે રે લોકદેવની !

૪

આંતરડી ઠારાં એ દેવની,

એ નહીં જેડ પાપાણુ છ :

ચેતન એનાં રે ભિડતાં

કરશે જન્મ ઠલ્યાણુ છ !

સેવા કરે રે લોકદેવની !

૫

તેત્રીશ કોટિ સૌ દેવ એ,

સ્થાવર જંગમ સર્વે છ :

એને રે દારે ઉજવાય નિત

ચૌદે ભુવનનાં પર્વે છ !

સેવા કરે રે લોકદેવની !

૬

એક આપીને સો પામ્યો,
 સો દઈ લેશો રે લાખ છ :
 એ રે સેવાના સંતોષમાં
 જડશે સ્વર્ગોની ઝાંખ છ !
 સેવા કરે રે લોકદેવની !

૭

એ રે સેવાની સુધાધકી
 ખીલે પુણ્યના મહાર છ :
 અલખ નિરંજન એ પદે
 અદલ આનંદ છે ચોર છ !
 સેવા કરે રે લોકદેવની !

૮

પરમાર્થ

• રાગ સારંગ—તાલ દાદરો* •

સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ :
સ્નેહધારા રે સ્નેહધારા એની વરસી રહે અમાપ.—(ધ્રુવ)

સૂર્ય તારણાનાં તેજ, વહે યોગે સદા સહેજ,
એની જ્યોતના અંધાર, વીધે આલના અંધાર;
જાંડા હૃદયથી અનંત, સ્નેહ દસદિશે દ્રવંત :

હવન દીપે રે હવન દીપે આપ્યાં તેજને પ્રતાપ !

સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ. ૧

ચેરી લેતો આલ જેહ, પરાક્રમી એવો મેહ,
તેને સ્વાર્થનું ન લાન, આપે આપનું જ દાન ;
બધું આપી ખાલી થાય, ભરી પૃથ્વી ત્યાં પોવાય :
મેઘરાજ રે મેઘરાજ ટાળે સર્વના સંતાપ :

સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ. ૨

જીગે તરુવરો ઉદાર, આપે પ્રાણીને આહાર ;
પત્ર પુષ્પ ફળ ને દેહ, આપી દે બધું જ તેહ ;
જીગે મદીમાંય તોય, એનું દાન પરમ હોય :

નહીં જોલે રે નહીં જોલે એને કાય પડે કાપ !

સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ. ૩

* “ વીજ ચમકે રે વીજ ચમકે મીઠા મેહલાની માંદા. ”—એ રાઠ.

વહે સરિતાનાં નીર, પીએ ફકીર કે અમીર ;
પશુ પ્રાણી પંખી બાય, સર્વની તૃષા છિપાય ;
ભલે બિંદુ રહે ન એક, થાય કાય શુષ્ક છેક :

આપું આપું રે આપું આપું એવે સતત જપે ભપ !
સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ. ૪

કાપે ઘસે બાળે તોય, નહીં નિજ સુવાસ ખોય ;
અભુઅભુએ રહી સુગંધ, તે ન કરી શકાય બંધ ;
એવી ચંદન કેરી રીત, એવી નેહી છે અભૂત :

હૈયે હૈયે રે હૈયે હૈયે એની રહે અમર છાપ :
સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ. ૫

હોય પહાડ જેવાં શીર, તોય નીચનું ખમીર ;
હોય સિંધુશા વિશાળ, તોય હૃદયના કંગાલ ;
હોય વિદ્યા કેરી ખાણ, તોય અંતરે મશાણ :

હવે સ્વાર્થે રે હવે સ્વાર્થે એવા સૃષ્ટિ કેરા શાપ !
સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ. ૬

જેણે સાધ્યો પરમાર્થ, તેનું હૃદયું થયું સાર્થ ;
હૃદી બાણ્યું અન્ય કાજ, તેને મળ્યું આત્મરાજ્ય ;
આપી બાણે જે હસંત, તે જ અદલ સત્ય સંત :

શ્વાસે શ્વાસે રે શ્વાસે શ્વાસે હવનદાનનો પ્રલાય :
સંત હવે રે સંત હવે હવન જગત કાજ આપ. ૭

કર્મચરિત્ર

. રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ .

બાબા ! છોડ કર્મની છાયા ! કર્મે સહુ રગાયા !—(ધ્રુવ)

કર્મે પાપી, કર્મે ધર્મી,

કર્મે રંક ને રાયા ;

કર્મે જ સહુને નાથ નચાવે,

કર્મે સહુ બધાયા :

બાબા ! છોડ કર્મની છાયા !

૧

કર્મે જડ ચેતનની લીલા,

પળપળ નવનવ માયા ;

કર્મે સઠળ સુખદુષ્ઠ પ્રકટાવે,

લોગી રાગી કાયા :

બાબા ! છોડ કર્મની છાયા !

૨

કર્મે દાની, માની, રાંની,
 કર્મે નીચ ગણાયા ;
 કર્મે લાખી, કર્મે ખાખી,
 કર્મે મૂરખ ડાહ્યા :
 બાબા ! છોડ કર્મેની છાયા ! ૩

કર્મે તપ તીરથ ને પૂજ,
 કર્મે ત્રિભુવનપાયા ;
 કર્મે જ જન્મતાણું છે કારણ,
 કર્મે સહુને વાદ્યા !
 બાબા ! છોડ કર્મેની છાયા ! ૪

કર્મેસૂતરના દોરા વણી વણી
 આપ જ મહીં ગૂંથાયા ;
 માયાનો શણગાર સજાવી
 મંદિરદેવ સ્થપાયા !
 બાબા ! છોડ કર્મેની છાયા ! ૫

કર્મે દાળરૂપ સહુને બાઝે,
 એમાં સહુ અટવાયા ;
 કર્મે છૂલ્લે જન્માંતર છૂટે :
 અદલ ન રહો અથડાયા !
 બાબા ! છોડ કર્મેની છાયા ! ૬

કર્મનાં પ્રતિબિંબ

• રાગ કલ્યાણી—તાલ દાદરા •

બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં,
એ તો છે સૌ પ્રતિબિંબ જ તારાં !— (૧૫

હુનિયા બંધી દોડી દોડી જો તું,
દર્પણ ભવતું છે એ જ મહોતું ;
કર્મ દિસે મહીં નરસાં ને સારાં :

બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં ! ૧

જેવો ઘડાયો તું કર્મ તારે,
તેવો તને લાં અચૂક ઉતારે ;
તેજનાં તેજ, અંધારે અંધારાં :

બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં ! ૨

વાંકું કદી ન દેખાય સીધું,
 સારું ન ખેંચી લેવાય લીધું ;
 ઘા અને સજ્જનાં એક સહિયારાં :
 બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં !

૩

સુખદુખ શોક ને મોહ જે જે,
 જેનાં તેનાં મળે આવી તે તે ;
 કર્મશું થઈ ન શકે કેા ઠગારાં !
 બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં !

૪

વસ્તુથી છાયા ન થાય છૂટી,
 કર્મફળો ન શકાય ઝૂંટી ;
 સુખ ન મળે હીધે લાખ હુબારાં !
 બાપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં !

૫

રૂપ બને નિજ, બચેાતિ જેવું,
 પડશે પછી પ્રતિબિંબ તેવું :
 એક છે મર્મ ને શાસ્ત્ર અપારાં !
 બાપુ ! કર બચેાતિથી કર્મ એ ન્યારાં !

૬

પૂર્ણ જીવનની સુંદરતા

• રાગ કેદાર—તાલ ત્રિતાલ* •

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?—

કાં રહે એકલરંગી,

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?

હું—તું કશું ચે જીવનમાં નથી,

એક જ વિશ્વ આભરી !

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?—

(ક્રુપ)

એક અમિત અવકાશે ગબડે

ગોળ જગતના જંગી ;

એક ભ્રમણુગાને નિયમે રહે :

તું કાં સિદ્ધતરંગી ?

રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ?

૧

* “મેા સમ કોન કુદિલ ખલ કામી :”—એ રાહ.

ડાંખલી તોડે, પાન મરોડે,
 ફૂલ ચૂંટે ખંદુરંગી ;
 આજ ભોગે ને કાલ ખરે એ,
 પછી એ સૌની તંગી :
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૨

ભરવૃશે જ રહે સુંદરતા,
 કર તેને તુજ સંગી ;
 ફૂલ, પાન ને ડાંખલી તો છે
 એ જ વૃક્ષનાં અંગી !
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૩

નહીં બિંદુમાં સિંધુ ભીષ્મતો,
 સંખ્યામાં ન પતંગી ;
 પૂર્ણ જીવનની સુંદરતા રહે
 એક દિશા ન કદંગી :
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૪

મનબંધન સૌ એકલરંગે,
 તેનો થા ન ભંગી :
 પૂર્ણ જીવનરંગે જા હૂખી
 હું—તું સૌ જોખંગી !
 રે મન ! કાં રહે એકલરંગી ? ૫

યોગ

• રાગ માલ—તાલ દાદરા •

તારો યોગ ક્યાં સાધું, નાથ હો !
તે તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—(ધ્રુવ)

અંતરમાં તુજ થાય ટકોરા ને
ચાલે ચેતન તુજ બહાર ;
પળપળ તારો આસ બસું, તું
દૂર રહ્યો ક્યાં લગાર રે ?
તે તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૧

સણસણ શિરમાં સણકા ફૂટે ને
આંખે વહે તુજ વહેણ :
તારાં જ ગાન ગવાડ્યાં હું ગાઉં,
તારાં જ કહું રસકહેણ રે :
તે તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૨

અંતર પુણ્યની મેખ જડે ત્યાં
લાગે ખીલા મુજ દેહ :
નેણનાં નેવ ઝરે શતધારે હો,
નાથ ! શા તુજ અમીમેહ રે !
તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૩

ભરભર કુંભ ભર્યો છલકાય આ,
માય નહીં વધુ નીર ;
ભીતર નખશિખ તું જ ભર્યો, પછી
સાધું કયે ખીલે તીર રે ?
તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૪

અગ્નિમાં ભળતાં વાયુ મળે ને
વાયુમાં ભળતાં આકાશ :
નાથ ! હું તો તુજ કોટે રમું, ત્યાં
યોગ ને ભોગ સૌ પાથ રે !
તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૫

રનેહસાયુજ્ય હું પામિયો, ત્યાં
સાધું અવર શા યોગ ?
નાથ ! આ દેહમાં ડંખ પડે, તે તો
કીટ ભમરીના ભોગ રે !
તેં તે છોડ્યો ક્યારે સંગાથ ?—તારો ૬

એક જ તારી ઓથ

• રાગ કુમરી—તાલ ત્રિતાલ* •

નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ !

તું જ જીવનની જ્યોત :

નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ !—(ક્રુપ)

સંધી-હુનિયા લાગે અંધી,

અંધ દિસે આકાશ :

એક કિરણ વિણ અંધ બધું રહે,

એક ઊગે નહીં આશ :

નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૧

પૃથ્વી ખાલી, સાગર ખાલી,

ખાલી સર્જનખેલ ;

ચેતન વિણ દેા જડ નવ બગે,

ખાલી રહે દિલમહેલ !

નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૨

* “કંથ જિન રહી અકેલી મોરી જાન,” એ રાલ.

બાજતર પહેરું, શસ્ત્રું લહેરું,
 બાંધું કિસા કોટ :
 એક ફૂંકે એ સર્વ તૂટે ત્યાં
 કોણ પૂરે ઝુજ ખોટ ?
 નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૩

સાગર તરવા નૌકા બેઠો,
 નૌકા તૂટી જાય :
 નાથ નામનો મળે તરાપો,
 તે જળ ખાર તરાય !
 નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૪

દેવ કિસ્તાને શું પૂછું ?
 એ સૌ તુજ મહોતાજ :
 નાથ ! મને તુજ ઓથ મળી ત્યાં
 ચૌદ બ્રવનનું રાજ !
 નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ ! ૫

૪

પ્રકાશ

ઊડવાં આઘાં આઘાં રે

• આશાભર્યા તે અમે આવિયા •

આઘા આઘા તે ઊડે આલલા,

ને આઘા આઘા ધૂમે આકાશ રે

ઊડવા આઘાં આઘા રે !

આધી ઊડે ઝીણી આખડી,

ને આધી આધી અંતરની આશ રે !

ઊડવા આઘા આઘા રે, ૧

આઘા આઘા હૂલે તારલા,

ને આઘા જૂલે નક્ષત્રના જુડ રે •

ઊડવા આઘા આઘા રે,

હૈયાની રાખ ઊડે ચોગમે,

તેમા પડવા શા કર્મને કુડ રે !

ઊડવા આઘા આઘા રે ૨

- આઘા સૂરજ, આઘા ચંદ્રમા,
 ને આઘા સંધ્યા ઉપાના રંગ રે ;
 જીડવાં આઘાં આઘાં રે ;
 સોને મઢ્યાં મોઘાં સોણલાં,
 પણ પડ્યાં છે ભાગ્ય તો અપંગ રે ।
 જીડવાં આઘાં આઘાં રે. ૩
- આઘા આઘા જીડે મેહુલા,
 ને કંઈ આઘી આઘી જીડે વીજ રે ;
 જીડવાં આઘાં આઘાં રે ;
 પડતાં ખડતાં દિલ ઢોલતાં,
 ક્યાંથી આવે તે ગ્રાણુને પતીજ રે ?
 જીડવાં આઘાં આઘાં રે. ૪
- આઘાં વિહંગ જીડે બ્યોમમાં,
 ને આઘી આઘી સરે ત્યાં દિગંત રે ;
 જીડવાં આઘાં આઘાં રે ;
 સુખના પતંગ દૂર જીડતા,
 એના આવે ક્યાં હાથમાં તંત રે ?
 જીડવાં આઘાં આઘાં રે. ૫

આધા તે ગિરિવર ગઢ દિસે,
 ને આધા આધા દિશાના ઢોર રે :
 ઊડવાં આધાં આધાં રે ;
 ફૂટે જ્યાં પાંખ જરી આત્મને,
 ત્યાં તો તૂટે કું કાળજની ઢોર રે !
 ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૬

આધા કિરસ્તા ને દેવતા,
 ને આધા આધા પ્રભુજના મહોલ રે :
 ઊડવાં આધાં આધાં રે ;
 પડ્યો જે પ્રાણ દેહાર્પણરે,
 તેનો આથે સુણે કોણ જોલ રે ?
 ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૭

આધા આવાસ આશાતણા,
 ને આધાં આધાં છે પ્રાણનાં પ્રયાણ રે :
 ઊડવાં આધાં આધાં રે ;
 આથેરો આત્મ ઉડાવતાં,
 વહાલાં ! લાધશે સ્નેહ કલ્યાણ રે !
 ઊડવાં આધાં આધાં રે. ૮

અનિર્વાચ્ય પરમતત્ત્વ

• રાગ કેદાર-તાલ ત્રિતાલ* •

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?

કેમ તને બતલાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?

લોક પૂછે પ્રભુ કેવો છે તે

કેમ કરી સમજાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?—(ધ્રુવ)

અગમ, અરૂપ, અગોચર, અનહદ :

શા અંકે અંકાવું ?

એક અકળ અંતરનો વાસી

ક્યમ શબ્દે ઉતરાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને બતલાવું ?

૧

* “ મો સમ કોન કુટિય ખવ કામી, ” એ રાહ.

વેદ પુરાણ કુરાન અવસ્તા
 શીખવે તે હું શિખાવું;
 પણ અક્ષર જ નથી તેને ક્યાં
 કાનો માત્રા લગાવું?
 રે પ્રભુ! કેમ તને ખતલાવું? ૨

સૌ ઇન્દ્રિયથી પર છે તેને
 ક્યમ અનુભોષે લાવું?
 અલખ અકથ એવો ઉર આણું,
 પણ કઈ વાણ વસાવું?
 રે પ્રભુ! કેમ તને ખતલાવું? ૩

સ્વપ્ન ન જોયું તે ક્યમ જાણે
 સ્વપ્ન ભિગે છે આ'વું?
 અજન્મ ને અવિગત એવાને
 શું કહી કહ્યાવું?
 રે પ્રભુ! કેમ તને ખતલાવું? ૪

ખાદું, ખાદું, તીખું, મોળું,
 મધુરું, કડવું ગણાવું:
 પણ જે સ્વાદ ન જાણે એણે,
 તે કઈ રીત રસાવું?
 રે પ્રભુ! કેમ તને ખતલાવું? ૫

નિર્ગુણના શા ગુણ હું ગાઉં ?

કઈ ભાષા ઉપજાવું ?

એ અમી તો ચાખ્યે જ જણાતું :

અદલ હું ક્યમ દર્શાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ?

૬

લોક પૂછે પ્રભુ કેવો છે તે

કેમ કરી સમજાવું ?

રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું ?

અગમની ઓળખ

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

સંતો ! કેણુ અગમ સમજાવે,
મનમાં ગાંઠ પડી છોડાવે ? —(ધ્રુવ)

નહીં નામ કે ઠામ દિસે કે,
નહીં દીઠો, નહીં જાણ્યો ;
નહીં કલ્પનામાં કલ્પાયો :
કેમ ઉદે રહે આણ્યો ?
સંતો ! કેણુ અગમ સમજાવે ?

૧

સ્પષ્ટ નિરખતાં છે પણ નહીં ને
છે તે નથી કહેવાતો ;
ક્યાં અંગુલિ ચીંધી દાખવતો ?
નહીં કે રૂપ સમાતો :
સંતો ! કેણુ અગમ સમજાવે ?

૨

અંધાએ ઉરસ્વમ દીકું કો,
 મૂંગે સાકર ખાધી;
 બધિરે નવસંગીત સુણ્યું હો:
 સહુની એ જ ઉપાધિ!
 સંતો! કોણ અગમ સમજાવે? ૩

નહીં તારાગણ, નહીં રવિ ચંદા,
 નહીં જળ યજ્ઞ કો જોલે;
 લાખ નામ દર્ધ જન પૂજે, પણ
 પૂજ્ય ભેદ નહીં જોલે!
 સંતો! કોણ અગમ સમજાવે? ૪

ચેતન ચેતન અંતર અળકે,
 બહાર રહી છે માટી:
 અક્ષર જોળખેનાર ઉચ્ચારે,
 નહીં જોલી કે પાટી!
 સંતો! કોણ અગમ સમજાવે? ૫

નિરાકાર સાકાર ઠહે કે
 જોળખાવે ઝોંકારે;
 સૌથી ન્યારો અદલ રહ્યો તે
 કો વિરલા ઉર ધારે!
 સંતો! કોણ અગમ સમજાવે? ૬

માલિકને દરબાર

• રાગ આસાવરી—તાલ ત્રિતાલ •

મારા માલિકને દરબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત !
એના ઉરમંદિર મોબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત !—(ધ્રુવ)

સોળ કીધા શણગાર શરીરે,
લાખ કીધાં કંઈ લટકાં ;
દસદિશ તાકી જોઈ બધે પણુ
હ્યાં માલિકનાં મટકાં ?

મારી આંખ વહે ચોધાર રે, કેા લઈ જાઓ રે સંત !
મારા સાહેબને દરબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત ! ૧

તીરથ તીરથ સ્નાન કીધાં મેં,
કીધી દર્શનયાત્રા ;
વજ્ર સમાં વ્રત લીધાં તોપણુ
મળી ન એકે માત્રા :

મને સૂઝે નવ કેા સાર રે, કેા લઈ જાઓ રે સંત !
મારા નાથતણે દરબાર રે કેા લઈ જાઓ રે સંત ! ૨

જોતાં જોતાં આંખ મીચાઈ,

મુણતાં જોયા કણો :

જ્ઞાન થઈ મુજ ખલાં દબાવે,

કેમ ચલાવું ચરણો ?

મારા તૂટે તનના તાર રે, કે લઈ જાઓ રે સંત !

મારા પ્રીતમને દરબાર રે કે લઈ જાઓ રે સંત ! ૩

“ ફેંકી દે શણગાર તીરથ સૌ,

ભાર ભર્યા તુજ દેહે :

એ વાદળ વચમાં શાં વસમાં ?

આવ સરળ તુજ સ્નેહે ! ”—

મારા છૂટ્યા એ સૌ ભાર રે, હવે લઈ જાઓ રે સંત !

મારા માલિકને દરબાર રે મને લઈ જાઓ રે સંત ! ૪

સ્વયંપ્રકાશ

• રાગ ભૈરવી—તાલ દાદરા •

તારાં અધારાં આ તે કેવાં રે ?
 જીવ ! દોઢલાં તારાં દેવાં !—તારાં • (ધ્રુવ)

અધારાં આગળ, અધારાં પાછળ, અધારાં અંદર બહાર :
 કોણ ત્યાં દીપ ધરે તુજ પાસે ? કોણ ઉતારે પાર ?
 બહુ જીવન વસત્રાં વહેવાં રે :
 જીવ ! દોઢલાં તારાં દેવાં !—તારાં • ૧

કંઈ કંઈ યુગનો તું ખંડપ્રવાસી, કંઈ કંઈ તારી આશ :
 કહીં અથડાતો, કહીં રસ લહાતો : શોષે હજી ક્યાં પ્રકાશ ?
 તારાં અંતર વેવલાં એવાં રે :
 જીવ ! દોઢલાં તારાં દેવાં !—તારાં • ૨

જન્મે જન્મે તું નવનવ દેહે, રાજે જની નવરાજ ;
 તારી એ ઢોડીનો તું જ સુકાની : એ સાગર, એ જહાજ :
 રણે એકલથૂરનાં જેવાં રે,
 જીવ ! દોઢલાં તારાં દેવાં !—તારાં • ૩

છાંધતાં આંખમાં ઊતરે અંધારાં, સ્વપ્ને ઊગે તોય તેજ ;
આત્માની એકલતામાં યે એવાં કિરણ કૂટે શ્રમ સહેજ,
પૃથ્વે કૂલ ઊગે નિજ તેવાં રે :

અવ ! દોઢલાં તારાં દેવાં !—તારાં ૪

છાંડા અંધારભર્યાં અવકાશે, પડ્યા તારાન્ન પંથ :
આપમકાશે જ વીધી અંધારાં, ઘૂમી રહ્યા નલસંત !
એને કાનાં તે ધારણ લેવાં રે ?

અવ ! દોઢલાં તારાં દેવાં !—તારાં ૫

આંખ ઉઘાડી ત્યાં દીપ ઝળકશે, તારો ન ભોમિયો અન્ય :
નાથનુ નામ દઈ પડ આગળ, અદલ અવન કર ધન્ય !
છોને પળપળ અંધારાં સહેવાં રે !

અવ ! તોય છે તુજ તેજ કેવાં !—તારાં ૬

કલ્યાણ

. ભદ્રિકા હંદ*.

૧

શું સામે આવે અંધારાં ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 શું હૃદયેથી સર્ચી સવારાં ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 રાત જશે કાળીમાં કાળી,
 ઉષા હૃદય દેશે અજવાળી ;
 કર્મ કરો ચિંતા સૌ ટાળી !
 કલ્યાણ ! કલ્યાણ !
 કલ્યાણ.....ણ !

* આ હંદ નવો રચ્યો છે.

૨

શું સૂઝે નવ પંથ અગાડી ?

પ્રભુ જોડા છે માથે !

શું થાક્યા પગ હાથ પછાડી ?

પ્રભુ જોડા છે માથે !

પંથ પ્રકાશ પ્રગટથે અંતે,

લાંબા પંથ કપાથે ખંતે :

રાખો દૃષ્ટિ અચૂક દિગંતે !

કલ્યાણ ! કલ્યાણ !

કલ્યાણ.....ણ !

૩

શું ભવભાર ન ભય ઉપડિયો ?

પ્રભુ જોડા છે માથે !

શું કેા સાથી મિત્ર ન જડિયો ?

પ્રભુ જોડા છે માથે !

ભાર ભલે બહુ વાર દબાવે,

દેહ નહીં પણ સ્નેહ ઉઠાવે ;

પ્રભુની અંગુલિ સૌ ઉપડાવે :

કલ્યાણ ! કલ્યાણ !

કલ્યાણ.....ણ !

૪

શું આશાની પાંખ કપાઈ ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 શું કાયર મન રહે મુંઝવાઈ ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 આશ પડે શ્રદ્ધા રણ રાંખે ;
 વીર વિજય પામે ડર પાખે ;
 પ્રભુ રાખે તો કોઈ ન આખે :
 કલ્યાણ ! કલ્યાણ !
 કલ્યા.....ણ !

૫

શું તમ આત્મસરોવર ફૂલ્યું ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 શું તમ અંતરબળ છે ખૂલ્યું ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 પ્રભુના પ્રેમળ મેઘ ઊતરશે,
 સૂકાં સરવર પલકે ભરશે ;
 અંતર અદલ નિરંતર ઠરશે -
 કલ્યાણ ! કલ્યાણ !
 કલ્યા.....ણ !

૬

શું કરશે માનવની મરણ ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 શું બનશે માનવના મરણ ?
 પ્રભુ જોડા છે માથે !
 પ્રભુને ઉરસિંહાસન ધાપો !
 સુખદુખ છે પ્રભુના આલાપો :
 ને આપો તે, પ્રભુલ ! આપો !
 કલ્યાણ ! કલ્યાણ !
 કલ્યા.....ણ !

નવપ્રકાશ

• રાગ માલ—તાલ હીચ* •

જરી આવી આવીને કંઈ જાય દે :

એ તો હશે ક્યાંના એવા અળકાર ?

મારું અંતર અંજાય ને મુંઝાય દે :

એ તો હશે ક્યાંના એવા અળકાર ?—(ધ્રુવ)

ભિંડાં આકાશ રહે દિશદિશ બેસાઈ, ને

ભિતરે ભિંડા અંધાર ;

ક્યાંથી ને કાણ એનાં પડને વીધે આ ?

અળસીને ભેઉં પળવાર દે !

એ તો હશે ક્યાંના એવા અળકાર ?—જરી૦ ૧

રાતે હું મૂતો ને દિનભર ચે સૂતો,

ભિધડ્યાં ન સાચાં દિદાર :

બેરાં ઘસાઈ ઘન વેદન પોકારે,

ભિડે ત્યાં વીજવ્યભકાર દે !

એ તો હશે ક્યાંના એવા અળકાર ?—જરી૦ ૨

જૂઠા સંસારની વેઠી હલામણુ ને

જૂઠા વઘા તન ભાર :

આજે પડળ શું એ ઊતર્યો આંખનાં ?

પલકયું શું કાંઈ પેલી પાર રે ?

એ તો હશે ક્યાંના એવા ઝખકાર ?-જરી૦ ૩

એ રે ઝખકારની પાંખો પકડવા

લાવો કેા રનેહનો તાર !

પલકી જરાક ફરી ભીડી ન બાય એવો

ખાંધું એ અંતરને બાર રે !

જશે પછી ક્યાં એ ભીડી ઝખકાર ?-જરી૦ ૪

અમૃતપાત્ર

• રાગ નિશ્ઠા—ઝિઝોટી—ત્રિતાલ* •

માણુ ! હવે તું છોડ અંધારી,
તારી છે રંગત ન્યારી રે !
ભેની, તારી છે રંગત ન્યારી રે !—(ધ્રુવ)

દુઃખ પ્રપંચ ભરી દુનિયાથી
કેમ જતો તું હારી રે ?
લાખવસા છે પુણ્યભરી આ
જીવનયાત્રા તારી રે !

માણુ ! હવે તું ૧

પ્રભુમંદિર છે તુજ અંતર આ,
તેની પાંચ જ બારી રે :
ચળદ સ્પર્શ રૂપ ગંધ ને રસથી
ભરણી ગંધી બલિહારી રે.

માણુ ! હવે તું ૨

* “ પિયાકે ચિત્ર બિન પ્રીતમ પ્યારે,”—એ રાહ.

પંચામૃત એમાંથી ઝરતું
લે તું અંતર ધારી રે!
પ્રભુચરણમાં શું મૂકશે, જવ
આવે તેની સ્વારી રે?

પ્રાણ ! હવે તું ૩

નથી પાપફળરૂપ છવન આ,
કે નથી પુણ્યપથારી રે:
પણ પ્રભુચરણે પુણ્યામૃત તુજ
મૂકવાની તૈયારી રે!

પ્રાણ ! હવે તું ૪

ખારી બહાર બધી બેભરી,
બીતર ફૂલની ક્યારી રે:
સૌ તીર્થે નારાયણ નિરખી,
સ્થિર કર મન સંચારી રે!

પ્રાણ ! હવે તું ૫

રે રે પ્રાણ ! અમાદ તણ હે!
આવે પણ અણધારી રે:
તુજ અમીપાત્ર અહલ છલકે, ત્યાં
પ્રભુ લેશે સ્વીકારી રે!

પ્રાણ ! હવે તું ૬

દ્વિરંગી જયોત

• રાગ માલ—તાલ ગઝલ—પરતો •

મૂલ મૂલ જળે ને ધગધગે
જળે જળે રસજયોત :
જળે જળે છતાં લળી ઝગઝગે,
એવી જળનની અમીજયોત !—(ધ્રુવ)

સોનલ કેડિયે અમૃત ભરિયાં,
કિરણવણી મહીં વાટ ;
વેદનઝાળથી તે સળગાવી,
જળતી ઝગે જગપાટ રે !
એવી જળનની અમીજયોત.

૧

અંદર અમૃતરસ ભરે છલકે,
ઉપર વેદનઝાળ :
અમૃતપાન કરે તે જળે હો,
અંતોનો પંથ કરાળ રે !
એવી જળનની અમીજયોત.

૨

અંધારે ઊગશે તારલા ને
કાંટે ફેરશે ફૂલ ;
જળપું જગતને ખારણે ને
ઝખકી લઈ ધવું ગૂલ રે !
એવી જીવનની અમીજ્યોત.

૩

દારુણ વેદના હો એ લલે, પણ
અંતરખળ દે એ જ :
વાદળવહન વિના નહીં વૃષ્ટિ ને
અગ્નિ વિના નહીં તેજ રે !
એવી જીવનની અમીજ્યોત.

૪

ક્યાં લગી જળતું આ જીવન જશે,
ક્યાં છે એ પ્રશ્નનું કામ ?
જવલન જશે તો એ જ્યોતે છુગાશે :
ક્યાં રહેશે જીવન નામ રે !
એવી જીવનની અમીજ્યોત.

૫

જીવનભેગી હો ! દિલડું જળાવતો
અમૃત પીજે એ એમ !
જ્યોતિષુવારા એ ઊડશે ને કરશે
સહુનું કબ્યાણ ને હોમ રે !
એવી જીવનની અમીજ્યોત !

૬

અજવાળિયાં

• ૫૬* •

સંતો ! અણુદીઠાં દીઠાં આજ રે,
 પેખી સ્વર્ગ ને પૃથ્વીની પાજ રે :
 સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ !—(ધ્રુવ)
 પાંપણ કેરી ધારથી રે
 ઊંડો વરસી રહ્યો'તો અંધાર :
 એક કિરણ પેહું પોપચે
 ને ત્યાં ચમકી રહ્યો ચમત્કાર રે !
 સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ !
 આભનું ભૂરું પોપચું રે
 જેમ ઘોર ઘને ઢંકાય ;
 સપ્તરંગી ભવું ખોલતાં
 ત્યાં તો લીલા અલૌકિક થાય રે !
 સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ !
 રહેતી અંધારી ઓરડી રે
 તેમાં નહોતું દેખાતું કાંઈ :
 આજ ખુલી તેની બારી, ત્યાં
 દીઠી અદ્ભુત મૃદિ સમાઈ રે !
 સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ !

* “ સાધુ ” વાટી બિધ રહેના રામસ એ છ ! ”—શ્રી ભગવતી રાહ.

એક નયનમાં છે છૂપ્યાં રે
સાતે સ્વર્ગનાં જ્યોતિસ્વરૂપ :

કીકીએ પડી જગપાંદડી

ખસતાં ઊઘટે અનંતના કૂપ રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ ! ૪

ધાવાયાં અંજન ધૂળનાં રે

ને ત્યાં અંજયા દેવપ્રકાશ :

સ્નેહ ને ધર્મની સાંપડી

ત્યાં કેા મોંઘી અનેરી સીંઠાશ રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ ! ૫

કાઈએ જોયાં, છુરવી જોગવ્યાં રે

એ નવનયનતણું આશ્ચર્ય :

એક જ દાણે ઠાંક્યાં હુતાં

તે આ સાંપડ્યાં સુરસૌંદર્ય રે !

સંતો ! આંખે ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ ! ૬

ગંગાસ્નાન દઈ અશુનું રે

કીધાં આત્મનયન રસલોલ :

એક એક કિરણે ગૂલતો

અદલ આનંદ આક્રમણેલ રે !

સંતો ! એવાં ઊગ્યાં અજવાળિયાં એ છ ! ૭

૫

આનંદ

પ્રણવશક્તિ

• રાગ કાશી—તાલ લાવણી* •

ઓમ વિના નથી આરો રે,
સમજ મનવા !

ઓમ વિના નથી આરો !—(ધ્રુવ)

નાથ દયાસાગર અમી કેરો,
ગૂઢ સુણાવે શબ્દ અનેરો :

એ વિષ્ણુ લવસાગર ખારો, ખારો, ખારો રે ;
સમજ મનવા !

ઓમ વિના નથી આરો !—ઓમ૦ ૧

તનતંબૂરે લે તક સાધી,
તાર ત્રિવિધ એના ત્યાં ખાંધી !

છેડી જો થઈ એ તારો, તારો, તારો રે !
સમજ મનવા !

ઓમ વિના નથી આરો !—ઓમ૦ ૨

* “ દાસ પદે દયા લાવો રે ” એ રાહ.

દિગ્ગત દે અંતરની ખોલી,
 અનંતતાની સુણી લે જોલી !
 એનો રવ છે કંઈ ન્યારો, ન્યારો, ન્યારો રે !
 , સમજ મનવા !

ઓમ વિના નથી આરો !—ઓમ૦ ૩

સ્વર સ્વરથી સ્વર્ગો ઊઘડશે,
 પ્રભુસિંહાસન નજરે પડશે :
 જડશે ફરી ક્યાં એ વારો, વારો, વારો રે ?
 સમજ' મનવા !

ઓમ વિના નથી આરો !—ઓમ૦ ૪

વલોણું

. ૫૬* .

હદ જેહદ હું તો ઊડું આકાશે રે,
 વિશ્વોનાં ચાલે જ્યાં વલોણું રે .
 એ રે વલોણું કેરાં નેતરાં ગાલવા રે
 આવોને પૃથ્વીનાં પરાણું રે !
 હદ જેહદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૧

ગોકુળમાં ગોપ અને ગોપીઓ સાથે રે
 રાધાએ ને કહાને એ વલોળ્યાં રે ;
 એ રે વલોણું કોઈએ સમજીને ગાયાં રે,
 કોઈએ વણસમજે વગોળ્યાં રે :
 હદ જેહદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૨

સકળ પ્રજાંડ કેરી ગોળી કરીને રે
 મૂઝ્યો ત્યાં જ્યોતિનો રવાયો રે ;
 પંચતરવો કેરાં નેતરાં છે બાંધ્યાં રે,
 વલોણાંનો ઠાઠ એ રચાયો રે !
 હદ જેહદ હું તો ઊડું આકાશે રે. ૩

* “ મનને ચઢવી નહયુ આકડે રે, ”—એ રાદ.

એક કૌર પ્રકૃતિ એ નેતરાંને તાણે રે,

એક કૌર પુરુષ ધુમાવે રે :

ધૂમે ધૂમે ને મીઠું છલકે વલોણું રે,

ઉપર અમૃત તરી આવે રે !

હૃદ જેહૃદ હું તો ઊઠું આકાશે રે. ૪

એ રે વલોણું તાણે સૂરજ ને ચંદ્ર રે,

તાણે પૃથ્વી ને ધ્રુવતારો રે ;

તાણે અનંતતામાં ધૂમતાં નક્ત્રો રે,

લાગ્યો છે નાહ એનો ન્યાસો રે !

હૃદ જેહૃદ હું તો ઊઠું આકાશે રે. ૫

અણગણ યુગથી એ ચાલે વલોણું રે,

અણગણ યુગ બીજા જાયે રે ;

આનંદઓમે ત્યાંથી દેલી ગંગાણ રે

અમૃત એનાં સૌને પાયે રે !

હૃદ જેહૃદ હું તો ઊઠું આકાશે રે. ૬

આવો સંસારિયાં ને આવો વેરાગિયાં રે !

ધમ્મર વલોણું એ ધુમાવે રે !

અમૃત ઊતરશે અદલ એનાં અભૂમતાં રે :

અવસર ચૂક્યો મા આવો રે !

હૃદ જેહૃદ હું તો ઊઠું આકાશે રે. ૭

મારે દ્વારે

• રાજ ભોગીઆ—તાલ દાદરો •

મારો રાજ ભોગી આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર :
 એ તો માફી થાકી ઠાકા મારે,
 રે ક્યાં લગી રાખું એને ઘરખહાર ?—(ધ્રુવ)

મોટા એ મહોલનો વૈભવવાસી,
 હું તો છું રંક કંગાળ ;
 મારી પાસે કશું આવી એ માગે ?
 વિશ્વ છે એનું વિશાળ :

ખાલી જોરડે વાયુ ફૂંકારે,
 કરું ત્યાં શા આદરના શણગાર ?
 મારો રાજ ભોગી આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર.

૧

નાથ કહે, તને મેં જ આ કીધો,
 હું તો સદા ચાહું રંક ;
 વિશ્વ ભલે ભરપૂર દિસે પણ
 હું વિષ્ણુ વ્યર્થ નિઃશંક !

તારે માટે આવું વારે વારે,
 થોભું ટાઢ તાપ ને વર્ષા મોઝાર :
 મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર. ૨

નાથ ! કશું નથી મૂજ્ય તો મારું,
 હું તો છું દુઃખનો પહાડ !
 સૌનો તળયો હું સેવું છું સૌને,
 શાને ચાહે વળગાડ ?—

તો તો, નાથ કહે, ચાહું વધારે,
 ઉરે તારે એવી વહે અમીધાર !—
 મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 મને નહીં સૂઝ પડે તલભાર. ૩

રે છવ ! ક્યાં લગી એને યોભાવે ?
 એ જ તારો લંડાર !
 યુગયુગથી તને માગી રહ્યો જ,
 કરી લે તેનો સત્કાર !—

ખોલું દ્વાર ને રાજ પધારે :
 હો નાથ ! હવે છોડું નહીં પગવાર !
 મારો રાજ ઊભો આવી દ્વારે,
 રે ક્યાં લગી રાખું તેને ઉરળહાર ? ૪

સર્વગોચર

- ૫૬* -

નાથ ! જ્યાં જ્યાં હું જોઉં ત્યાં તું જ રે !

તું જ ખીલી રહ્યો વિશ્વકુંજ રે :

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ?—(ધ્રુવ)¹

કનકે રેવ્યાં દ્વારથી રે

દીસે સૂર્યભર્યો તુજ હાથ ;

જ્યોતિષુવાશ ફારતો

સૌને તેમાં અગાવે સાથ રે :

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૧

સંખ્યા ઉપાના કેશમાં રે

તારી અંગુલિઓ કદે ગેલ ;

પળપળ નવનવ રંગમાં

તેમાં રેલે હૃદયરસ રેલ રે !

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૨

* “ સાધુ ! વોલી બિંદુ રહેના રામસે એ છ, ”—એ ભજનની રાહ.

કાળી અંધારી રાતમાં રે

તાંરી દિવ્ય ચરણરજ સોહ ;

અનંતતાના પંથમાં

તારકપગલી પડી સહુ જોય રે !

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૩

સાગર ફેરી ભીર્મિમાં રે

તારા ઊછળે સનાતન સૂર ;

તેમાં અખોલ ઊંડા વહે

પેલો નાદ તારો ભરપૂર રે !

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૪

ફૂલે ફૂલે નૂર ગૂલર્તુ રે

તારો શ્વાસ સુગંધિત વાય ;

થજથજ લીલા લસી રહી

તારું હૃદય બહેકાવે માંહ રે !

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૫

પ્રાણી પ્રાણીના પ્રાણમાં રે

બળે તારું જ ચેતન એક ;

ઠોકી રહ્યો ઉરનારણાં :

તારો ગજવું અદલ અદ્વાલેક રે !

નાથ ! ખીજે ક્યાં જઈ તને શોધવો એ છ ? ૬

આત્માનંદ

• રાગ ખિડાગ—તાલ ત્રિતાલ •

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ !

સ્નેહસુધા રેણાય, સદોદિત

ભિગતાં ઉરમાં ચંદ :

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ !—(ધ્રુવ)

સૃષ્ટિ સકળ આ થાય સુવાસિત

જ્યાં વહે સ્નેહસુગંધ ;

સૃષ્ટિ વિષે ન સુગંધ વસે કે,

છે નિજ અંતરગંધ .

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ ! ૧

ચંદ્રતણું અમૃત આકાશે

જ્યોતિ ભરે સુખકંદ ;

અંતર કુલ ભર્યો અમૃતનો,

તે છલકે નિજ છંદ :

નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ ! ૨

રસનામાં રસકસ સૌ વસતા,
 તે વિષ્ણુ રસ સૌ મંદ :
 શૂન્ય હૃદય શો રસ લઈ જાણે,
 જો ન બેઠે ત્યાં સ્પંદ ?
 નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ ! ૩

ફૂલ ફૂલ ડાલે, પાન હીંચાળે,
 ખોલે પ્રાણુ પુલક ;
 અનંતતાને આંગણુ ઢાળે
 ઉર નિજ તારકવુંદ :
 નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ ! ૪

જ્યોતિ સ્પુરે નહીં, જ્યોતિ ઝરે નહીં,
 એ આંખો રહે અંધ :
 નાથ ! સભર આનંદ ભરી ઉર
 જગત વહું મુજ સંધ !
 નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ ! ૫

માલિકની મહેર

. ૫૬* .

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે !

સૃષ્ટિ છલકાય તારા સ્નેહે રે :

તારા પ્રસાદથી છે અણુ ચે ન ખાલી રે,

ખીલે બધું તુજ અમીમેહે રે :

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૧

આલે અંધારપાટી પ્રકૃતિએ ટાંગી રે,

તો તે લખ્યા ત્યાં જ્યોતિલેખો રે ;

અધી આ રહેતે સદા માનવની આંખો રે,

જો ન જડત એ હીરામેખો રે !

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૨

તારી અમારી વચ્ચે વાદળ છાતાં તું રે

તેની પખાલ ચીરે વીજે રે !

અમૃત ત્યાંથી વરસી અમને તું રાખે રે

પાવન તે પંથની પતીજે રે !

તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે ! ૩

* “ મનને ચઢાવી મેલ્યુ ચાકડે રે, ” એ લગનની રાહ.

ડુંગર પર ડુંગર વ્યાં ઘનના ખડકાઈને રે

દૃષ્ટિ ડુખાવે ચારે કેરે રે,

લોચન ઉઘાડી તું ત્યાં અમને હૃથિગે રે

રંગરંગભર્યા હીરદોરે રે!

તારી તે મહેર, મારા માલિક! છે કેવી રે! ૪

વસમાં છે વિખડાં તો અમૃત તે આખ્યાં રે,

કાંટા ઊગ્યા તો ફૂલ કીધાં રે;

માટીનાં પિંજરે ચે ગ્રાણુ ઉડાવ્યા રે,

દુખમાંથી સુખ તે જ કીધાં રે!

તારી તે મહેર, મારા માલિક! છે કેવી રે! ૫

તારી તે મહેર, મારા માલિક! ક્યાં અટકે રે?

આખ્યો તું જાય કોટાનકોટી રે!

અદલ પ્રહાંડો ભલે ઊભાં રહે સામે રે,

તારી છે બાથ કેવી ગોટી રે!

વારી તે મહેર, મારા માલિક! છે કેવી રે! ૬

સકતવીરની વાંછા

• રાગ માલ—તાલ ઘઘેરા •

તારું આખું હું લઈને શું કરું ?
મને નાથ જીત્યાના કોડ !—(ધ્રુવ)

ધામ ધરા ને ધન ખૂબ આપે,
આપે તું વિશ્વ અન્નેડ ;
રાખી ન જાણે તે ચાખી શું માણે ?
મારે તો વીરની હોડ રે :
મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૧

આલલે આલલે ઈંદ્રધનુની
છો લટકે બહુ માળ :
વીજ ને વાયુશું ખેલવા, ભરે
ઐશ ગગનમાં ફાળ રે :
મને નાથ જીત્યાના કોડ !

૨

આપી આપીને તું આપશે શું?

આપ્યું ન પૂગે જરાય :

જગત ખૂટે, તારાં સ્વર્ગોં યે ખૂટે :

હૈયું ન મારું ધરાય રે :

મને નાથ હત્યાના કોડ !

૩

હાર ને હતના ખેલ મેં માંડ્યા,

ત્યાં તે શા ઓડવા હાથ ?

હારું તો જગત ને જન્મ હું હારું :

હતું તો તુજને, હો નાથ રે !

મને નાથ હત્યાના કોડ !

૪

તારો નમાલો ભક્ત ના ગણતો,

ગણજે મને નરવીર !

હાખો તારાના શાલા હું લોડી

ચીરું આ વિશ્વનાં ચીર રે :

મને નાથ હત્યાના કોડ !

૫

ચોધું આકાશ ને ફેડું પાતાળ ને

હતું તુજ તજત ને તાજ !—

“ માગ રે માગ ” તું કહે, પણ માગું શું ?

મારું જ છે તુજ ઉરરાજ રે !

મને નાથ હત્યાના કોડ !

૬

સતત વિશ્વવસંત

. રામ કાશી—હોરી .

વિલસે વિશ્વલીલા વસંતે,
નાથ નાથે અનંતે !—(ધ્રુવ)

આનંદ આનંદ ઊછળી રહ્યો છે તારક સૂરજ ચંદે .
નંદનવન ત્રિભુવન જનલુવન એ નવયૌવન સ્પંદે ;
તમે તનમન તંતતંતે !—

નાથ નાથે અનંતે ! ૧

ગાલ ગુલાલથી લાલ કરી નાથે સંઘ્યા ઉષા આલસકંધે ;
વન ઉપવનમાં પવન વાઈ ગાતો, મુદિત સુમનની મુગધે ;
અંદે રંગ એ વિશ્વચંતે !—

નાથ નાથે અનંતે ! ૨

તાન તનાવટ, ગાન જમાવટ, તાલ સુરાવટ સંધે ;
જળજળ ઘળઘળ ભૂરકી પડી એ પ્રળળ પ્રજોધન બંધે ;
ખલક ખીલી રહી ખૂબ અંતે !—

નાથ નાથે અનંતે ! ૩

મરત હલે રતનાગર સાગર, ફાગ રમી અમી મધે ;
તતથેઈકારે ગગન ઘન ધૂમે, રસબસ થઈ ભૂમિપથે :
દિસે દોર જૂલતા દિગંતે !—

નાથ નાથે અનંતે !

૪

ભીતર બાહર, ગુપ્ત કે બહર, ફાગ જ વિશ્વ સાધંતે,
એ પીથકારી ઝીલીને ભીંભવી આ જગત ભગત સાધુ સંતે,
અમર હોરી ગાઈ ગુણવંતે !—

નાથ નાથે અનંતે !

૫

આવેાની ભૈયા ! ખલક ખેલૈયા ! તતતતથૈયા જ અંતે !
એ રસદગે સતત વિશ્વભંગે આ રમિયે આનંદે વસંતે !
અહલ આવેા દુઃખ હસંતે !—

નાથ નાથે અનંતે !

૬

સતત ખેલો વિશ્વવસંતે,
નાથ સાથે અનંતે !

પ્રભુનાં તેડાં

• રાગ જોગીઆ—તાલ દાદરા •

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

જીલો તારી આંગણે જોતો હું વાટ :

પ્રભુ ! તારા શબ્દ સુણાવશે ક્યારે ?

ક્યારે મારા ટાળશે ઉરના ઉચાટ ?—(ધ્રુવ)

આંગણે વાળ્યાં, પાણીડાં છાંટ્યાં,

પૂર્યાં આ ચંદનચોક :

સાંજે, સવારે, બપોરે કે રાતે એ

આવે આશિષતાં આલોક :

પ્રભુ ! મારાં દ્વાર હીપાવશે ક્યારે ?

ધોયા મારા આંસુનીરે ઉરઘાટ :

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

જીલો તારી આંગણે જોતો હું વાટ.

૧

મારે વસંત કે વર્ષા હેમંત શી ?

મારે શી આજ કે કાલ ?

જનું સ્વધામે સ્વજનમાં તો મધુરું :

હું તો પ્રભુ ! તુજ બાળ :

પ્રભુ ! તારે હૈયે સમાવશે ક્યારે ?

ક્યારે મારાં ચુંબશે ધગતાં લલાટ ?

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

ઊભો તારી આંગણે જોતો હુ વાટ.

૨

સ્વજન રહે કે સ્નેહી રહે ઘડી ;

મારે તો હાસ્ય અનન્ય :

હો પ્રભુ ! તારાં આ અંત્ય મિલનથી

અવર કશું વધુ ધન્ય ?

પ્રભુ ! તારી વીજ 'ઝળાવશે ક્યારે ?

ક્યારે 'મટે અક્ષર તુજ નભપાટ ?

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

ઊભો તારી આંગણે જોતો હુ વાટ.

૩

વાદળ ખસશે, આલ લિધડશે,

ખેલશે ખારી અદીઠ ;

લાખો સૂર્યોનાં તેજ ઝખૂકશે,

ઠરશે ત્યાં તો મુજ મીટ !

પ્રભુ ! મારાં હૈયાં હુતાવશે ક્યારે ?

ક્યારે એવાં દર્શન મળશે વિરાટ ?

પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે ?

જેવું તારી છવનભર અહીં વાટ !

૪

દૂર જતાં ડગલાં

• શ્રીજી ઝરમર વરસે મેઢ •

આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

મારા જીવનનો દીવડો જુમાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?—(ધ્રુવ)

ઠોઠિક દીવાલરી આવી દીવાળી,

રૂપાળી ને રઢિયાળી રે ;

ઠાળી ઠાળી રજનીને કરતી અજવાળી, તોય

નિરખું નિરાળી ન્યાળી ન્યાળી :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

દૂર દૂર દિશા ખુલતી દેખાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાય :

સતાવો હજી શાને, ભલાં ?

ભગ્યો, તપ્યો ને આલો આથમણે ભતર્યો
 સૂર્ય દિગંત-ઉછંગે રેઃ
 ઉપા સંધ્યાના રંગે રમ્યો ઉમંગે, હાવે
 રમ્યો તારા સિતારા સંગે !
 સત્તાવો હલ શાને, ભલાં ?

દૂર દૂર વીજ ગળકી છુપાયઃ
 સત્તાવો હલ શાને, ભલાં ?
 આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાયઃ
 સત્તાવો હલ શાને, ભલાં ?

૨

લોપી ગૂપીને પેલાં આંગણ અજવાળ્યાં,
 ભીંડેરાં હાડ્યાં મારાં સોણાં રે ;
 ખારી ખારીને આંખો ભેતી રહે મારી, ત્યાં
 ખાછાં ફરી તે કેવાં ભેણાં ?
 સત્તાવો હલ શાને, ભલાં ?

દૂર દૂર મારાં ડગલાં મંડાયઃ
 બોલાવો હલ શાને, ભલાં ?
 આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાયઃ
 બોલાવો હલ શાને, ભલાં ?

૩

દૂરની ઘંટડી

• ઘોળ* •

વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી !
 ધીરે ધીરે સરતા આવે એના સૂર ;
 ઊંડા અનંત પથ પરથી મુઠું કંઈ આવતા
 તારકપગલીશા પડઘા અંદર ને દૂર !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૧

સંધ્યાનાં ફૂલો વેરાતાં સૂરજવાટમાં,
 ત્યાં તો ઉઘાડે રજની અજનમય આંખ ;
 લાખો રૂપેરી ઘંટડીઓ ભરી રણકારતી
 ઊડતી આવે અદ્ભુત કાળતણી ત્યાં પાંખ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૨

* આ માતા જ્યેષ્ઠ ભ્રાત્રે મુન શરણે, ~~મુન~~ રાદ

ઊડ્યાં સ્વપ્ન ઉવાનાં સુરવનકુંજ સ્મરાવતાં,
 પરમ પ્રભાતતણાંય વિલોખ્યાં મોતનચિત્ર ;
 વિરમ્યા તેજલ હય ખૂંદી શિખરો મધ્યાહ્નનાં,
 સંધ્યાનયને હાવે ઝૂમે શાંતિ પવિત્ર !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૩

રનેહ અને જીવન કેશં આતિથ્ય મળ્યાં લલાં,
 પગમાં લાંગ્યા કંટકે ત્યમ આળ્યાં કર ફૂલ ;
 મટ્ટીની કાયામાં મહોર્યો પ્રાણ પ્રલાભર્યો ;—
 ફૂટે દીવી : થાય લલે દીપક પણ ગૂલ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૪

લાગે આળ્યું તે સૌ લાગ્ય પ્રમાણે લોગળ્યું,
 પ્રભુએ લીધું તે સૌ લીધું બને હાથ ;
 જીવનની નાંવડીએ જેમ્ની ફરજ અદા કીધી ;—
 એ રૂઝે : પણ ત્યાં મુજ કર ધારે મુજ નાથ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૫

ધરતીમાતા કરી દેશે કાયાનું ફૂલડું,
 પ્રાણે કેા નવતારક ચેતવશે આકાશ ;
 મારાં ગીત વસંતઉરે નવકાગ ઉડાવશે,
 તેમાં ખીલશે ને ટમટમશે મારી આશ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૬

પેલાં દિવ્યપ્રભાદ્વારે અધઊધડ્યાં દીસતાં,
 પેલા ઘંટડીના સરતા વધુ મધુરા સૂર ;
 મારા આત્માની પાંખો ઊડવા પહોળી થતી,
 મારી આંખોમાં ઊગતાં નવનંદનનૂર !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કેા ઘંટડી ! ૭

શુર્જરીકંઠ થકી આ મોતનમાળા ગીતની,
 બહેનો બંધુ થકી આ મારો નિર્મળ સ્નેહ ;
 પરમાત્મા માટે આ મારો આત્મ અદલ બધો—
 વહાલાં ! ચેર જવાની છે લાખેણી લેહ !
 વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે ઘરની ઘંટડી ! ૮

દિપ્ત

કવિએ કલ્યાણ સાધવા માટેની આ ભજનમાળાના પાંચ ખંડ પાઠેલા છે: ઝંખના, આવરણ, સાધન, પ્રકાશ અને આનંદ; અને એ પાંચે ખંડનાં ભજનો એક જ દોરામાં પસેવેલાં છે. ભક્તિમાર્ગ પર ચઢેલા માનસનો વિકાસ એમાં ક્રમેક્રમે સધાતો પ્રત્યક્ષ થાય છે.

પૃષ્ઠ ૩. થાળની ભેટ. વિવિધતા ને વિચિત્રતાથી ભરેલા વિશ્વમાંથી તીથે તીથે ભટકીને બધામાંથી અમૃતરસ લઈને પ્રભુને ધરાવવા માટે કવિ થાળ તૈયાર કરે છે. કાશી જેવાં અનેક તીર્થોથી પવિત્ર જળ ભરી લાવતા કાવડિયા સાધુની જેમ આ કવિની થાળમા પણ અનેક અમૃતરસ ભરેલા છે.

કડી ૪. વેદનારૂપી અમૃત વડે ભમેલો આંખમાંથી ઝરતો હૃદયકમળનો રસ-એ માફું અમૃત તત્વ છે, અને વિશ્વમાં બીજે સ્થળે એ જડે એમ નથી. જગતની વેદનાના અનુભવે આર્દ્ર બનેલા હૃદયનો રસ-ભક્તિભાવ-એને કવિ પોતાના જીવનનું અમર તત્વ-ઈશ્વરને ભેટ ધરવા યોગ્ય-ગણાવે છે.

પૃષ્ઠ ૫. અમૃત તૃપા. જગતના દુઃખમય અનુભવોને ક્ષીણે દિલમાં દાહ લેકો છે તેને મટાડે એવા અમૃતની તીવ્ર ઉત્કંઠા પ્રદર્શિત કરી કવિ સંતોને ને ઈશ્વરના ભક્તોને પોતાની સાથે લેવા વિનવે છે.

કડી ૪. કારણ કે પાર્થિવ જળથી સંતોષાય એવી અમારી તૃપા નથી. કાણ જાણે રાધી આ બળતી ને બાળતી પૃથ્વી પર અમે આવી પડ્યા છીએ ! અર્થાત્ બાહ્ય જગતની વસ્તુઓ આત્માની તૃપા સંતોષી શકે એમ નથી.

કડી ૫. એ અમૃત—નિર્વાણ, મોક્ષ, ઈશ્વરસાક્ષિય, પ્રભુકૃપાનાં અમૃત-માટેની તરસની પીડા ધણી સજ છે. આખું જીવન વેદનાભરપૂર-બળતા રણ જેવું લાગે છે. કવિ સંતો ને ભક્તો પાસે આગણી કરે છે કે આ એક જીવનની નહિ પણ ભવેભવની તૃપા મટાડે-જીવનના અંતિમધ્યનો સાક્ષાત્કાર કરાવે-એવું અમૃત મને કોઈ મેળવી આપો.

પૃષ્ઠ ૭. પ્રભુપ્રેમના પાગલ. અમે પ્રભુપ્રેમમાં વેલા બની ગયા છીએ. બીજા કોઈ વસ્તુમાં અમારું ચિત્ત ચોંટ્યું નથી.

કડી ૨. જગતનો ત્યાગ કરનારા સંન્યાસી સરીરે ભરમ ચોળે છે. અમે પણ ઈશ્વરના પ્રેમમાં એટલા મસ્ત થઈ ગયા છીએ કે અમે બાહ્ય જગત બાળીને

૧૧ રાખ અમારા સરીર પર ચોળી છે, અર્થાત્ જગતના બાહ્ય પદાર્થમાં અમને
 ૧ રસ રહ્યો નથી અમાની સર્વ વૃત્તિઓ કેવળ ઈશ્વર તરફ જ વળી છે

૫૧ ૬ જગતરૂપી વસ્ત્ર અમારે સા કામનુ છે : એ પહેરવાથી તો ઉવડ
 તારુ સરીર મેલુ બને અમને તો એ વસ્ત્રના પહેરનાર-પ્રભુ-તરફ પ્રેમ છે
 તાની ઉપાધિમાં પડવાથી અમારો આત્મા હીન બને અમને તો જગતના
 કે ને આવક તરફ જ પ્રીતિ છે પ્રેમી પ્રિયાના વસ્ત્રો નથી જોતા, એને તો
 રાના જ દર્શન કરવા હોય છે, તેમ અમારે ઈશ્વરકૃત જગત નથી જોઈતું પણ
 તર્તા ઈશ્વર જ જોઈએ છે

૫૧ ૮ હૃદ છોગને એટલે આ સાન્ત જગત તજીને અમે બેદદમાં અન-
 મા પ્રભુમયતામાં-અમા એ અનુભવ વર્ણવી શકાય એવો નથી તમે ડાહ્યા
 દુનીયાદારીના માણસ હો, તો અમારા જેવા ઈશ્વર પાઠ્ય પામ્યા બનેલા
 સાથમાં ન આવશો

૫૪ ૮ રમરેલ મર્વે રાલ્પિદ મદ્દા આ બધું જ બ્રહ્મ છે એનાથી ભિન્ન
 ઈજ નથી ને ને દેખાય છે તે સર્વની પાઠળ એક જ અખંડ આત્મતત્ત્વ
 છે

કરી ૩ એકતાની ભાવનાના રસે આખી ખનક-દુનિયા બાંધઈ રહી છે
 કોઈ પણ પ્રકારની ભિન્નતા રહી નથી આખ બને કરોડ છે પણ તે એક જ
 મહાછુ કરે છે તેવી રીતે દુનિયામાં દેખાય છે મોડ જુદી જુદી વસ્તુએ
 તે સર્વની પાઠળ રહેલુ તત્ત્વ તો એક જ છે

કૃ ૮ એ બ્રહ્મરસમાં આત્મેક્યભાવના રસમાં ને પૂરેપૂરા રૂપી ગયા
 ત્ જોને એને સર્પૂર્ણ રીતે અનુભવ થયો તે જ આ સસારને તરી ગયા

૫૧ ૧૦ દેહને લીધે 'મારુ તારુ' આદિ બેદભાવ પ્રવર્તે છે એ દેહ
 ન ખસેડીને જુઓ તો માત્રમ પડશે કે આ બધું જ બ્રહ્મસ્વરૂપ છે અને એ
 મવ થયા પછી કોણ ગાનાથી જુદુ રહી શકશે ?

૫૪ ૧૦ આત્માનો મજો અગના એટલે કે પાર્થિવ સંબંધના
 એ દુર છે કે પાસે છે તે પણ મારાથી પરખાતુ નથી જ જ મારા આત્માનો
 છે અને મારુ હૃદય તારુ જ સમપણ કળલ કરે છે હ મને મૂકીને ત્યાં
 નય એવી મને ખાતરી છે

કરી ૨ માટીનુ બનેતુ આ સ્થૂળ સરીર ને રેતીના જન્યા દોષ એવા
 સગવડાવાઓમાં વિશ્વાસ રાખીને આખી દુનિયા ભ્રમભામાં પડી છે

કારણ કે જેની આખને હૃદયના ચેતનનો પ્રકાશ નથી સાપડ્યો, અર્થાત્ જેને આધ્યાત્મિક દૃષ્ટિ નથી મળી, તેને ત્રી રીતે દેખાવાનો હોય :

કહી ૩ શુ ૧ પદ્યમા ચન્દ્રગુ તેજ ખીલે છે પણ અમાસ આવ્યે ચન્દ્ર-કાનો પ્રકાશ જતો રહે છે ને દુનિયામા અંધકાર ફેલાય છે, કારણ કે ચન્દ્રગુ તેજ એ તેના આત્માનું ચોતાનુ તેજ નથી એ તો પરતેજે પ્રકાશે છે તેજ રીતે સગા મહાવાઓ એ આત્માના સાચા સગાવડાવા નથી એમની માયામમતા ભૂલી હોય છે આત્માનો સાચો સગો તો ઈશ્વર જ છે

પૃષ્ઠ ૧૨. દર્શનની ઝંખના. ઈશ્વરના દર્શનની ઝંખના કવિના હૃદયમા ભગે છે ને એ એને સર્વત્ર દૂઢે છે. હૃદયમા ભાવનો સમુદ્ર ઉત્તરાય છે આકાશને અડે એટલા ઊંચા મોર્ન એમા આવે છે પણ છેવટે તો એ મોર્નઓ કૂદીકૂદીને કિનારે અટકે છે ઈશ્વરના દર્શન થતા નથી વીળળીની પાપ પર ચઢીને આકાશ ને સૃષ્ટિ એ ખોળી વળે છે સૂર્યચન્દ્રની પીઠ પર બેસીને ગિરણે ગિરણે દૂઢી વળે છે સ્વર્ગ ને પાતાળના ભેદ ખોલે છે તારા, ઉષા, સન્ધ્યા, ઇન્દ્રધનુષ, રાત, દિવસ ઇત્યાદિમા ઈશ્વરને શોધના કવિ મથે છે પણ એમા તંપૂર્ણ દર્શન થતા નથી,

કહી ૭ એ ઈશ્વર અંદર હરો કે બહાર છુપાયો હરો ? એનો આકાર કેવો હરો ? મારામા ને તારામા સર્વત્ર એ જ રહેયો છે, તો એના ભુદા આકારની કલ્પના શી રીતે કરવી ? એ તો આપણી આખની કીકીમા જ વચ્ચો છે બં દુરય નથી પણ દ્રષ્ટા પોતે જ છે એને આ જોવા જવો ? મારી કીકીના દ્વાર કોઈ ખોલો, અર્થાત્ આત્માની દૃષ્ટિ ઉઘાડો તો એના દર્શન થશે

પૃષ્ઠ ૧૬ છુપામણાં. મારો પ્રભુ સતાર્થ ગયો છે એને આ શોધ ? નીચે, પૃથ્વી પર હીનાના-માયાના-અનેકે પડદા પડ્યા છે ઉપર, આકાશમા અસંખ્ય તારાઓનું ટોળું ભન્નુ છે એ સર્વમા મારો પ્રભુ યાક સંતાર્થ રહ્યો છે દરો દિશાની દોર બનાવી દુ બાંધા આબને હોંઠોળું છુ આ બાંધુ વાદળો ને પેલી તરફ તારાઓ બન્ને વચ્ચે માફ ભોળુ હૃદય ઝાંખા ખાય છે મારો પ્રભુ જડતો નથી ને છંદગી મને નીરસ લાગે છે કોઈ સંત પુરુષ મને માર્ગ બતાવો, કારણ કે બ્રહ્માડ ગમે તેટલું બોલુ હરો પણ પ્રેમ આગળ એનો વિસ્તાર કંઈ વિસા તમા નથી આ મહાવિરાજ વિશ્વમા છુપાયેલી વસ્તુને પ્રેમ તરત પકડી શકે છે “ પ્રેમના તંતમા સંત ગાયે ”

પૃષ્ઠ ૧૮. સત્યની શોધ. કવિ ઈશ્વરને કહે છે, આખા સંસારમા તારું સત્ય હું ક્યા જઈને શોધી શકું ?

કડી ૪ કોઈક ખાણમાં રત્ન છુપાઈ રહ્યું હોય, કોઈ પત્થરની અંદર અમિ છુપાઈ રહ્યો હોય, એમ તાકું સત્ય છુપાઈ રહ્યું છે દિવ્યમયેન પાત્રે સત્યસાપિ દિત મુગ્ધા । સુવર્ણના પાત્રથી સત્યનુ મુખ ઢંઢાઈ ગયું છે બધે અંધાકું છવાઈ ગયું છે, ત્યાં દેવાને કોલ વધાવી સમ્યે ?

કડી ૫-૧ કોઈક શરમાવી મુન્દરી પેટે વીજળી ૫૧૩ ઝબકીને છુપાઈ ભય છે 'આ રતી' એમ આખ કહે છે પણ વીજળી તો જતી રહે છે ને પાઠળ અંધાકું રહી ભય છે એમ તારા સત્યનો ઝબકાર કોઈક વાર જણાય છે પણ તેણે હું મઠલ કરી શકું તે પહેલાં તો એ અગોચર થઈ ભય છે હું એને રોધવા ભડે છું ને એ ત્યાંથી છટકી ભય છે હું હાય વડે પડું છું, પણ મારો હાય ખાવી ને ખારી રહે છે મું આખરે મુત્રેમુત્રથી આ જ પ્રણવી-પદ્ધતિ-શ્વાસુ રહેવાની છે ?

૫૧ ૮ પણ મારી રોધ છેક નકામી તો નહિ જ નીવડે દારુ દારુ પણ મારું હુદય લડત શ્વાસુ રાખ્યો. સત્યની રોધમાં ખાટે આવતા વિધ્ને સામે એ ઝપડો અને પછી દિવ્ય દિશાના-આધ્યાત્મિક રહસ્યના પડો ધીરે ધીરે ઘેપ દોરો, અને પછી તો "દે હરિ" એમ માત્ર "હરિ" નામનો તસ્માદ કરતા જ ઘ દુરત મને તેમા જ જગી આવશે !

૫૨ ૨૦. દિશાસૂચન. સંત પુરુષ વચર પ્રમુને માર્ગ માર્ગ બતાવી શકે એમ નથી બને લાખો પુસ્તકે પડો પણ અનુભવી સતો વચર એ માર્ગના કોઈ ભોમિયા થઈ શકે એમ નથી જગતના માર્ગ કરતા એ માર્ગ ધણો વિચિત્ર અને અદ્યપદો ॥

કડી ૨ જુનિયામાં નદી સમુદ્રને મળવા દોડે છે, પણ આ માર્ગમાં તે સમુદ્ર નદીને મળવા દોડે છે, નદી પહાડ-પોતાના જન્મસ્થાન-ને મળવા ઈચ્છે છે ને પર્વત પાતાળને પહોંચવા આતુર બને છે અર્થાત્ માખાને લીધે અનેક પ્રકારના નામ ને રૂપના ભેદ વડે વિવરતી રહેલો જીવાત્મા બધા ભેદભાવ મટાડી એક પર માત્ર તત્ત્વમાં વિતીન થવા માગે છે, પણ વચ્ચે આડી દિવાલ ઊભી છે-અનેક અવરોધો આવે છે, ને સત પુરુષ વિના એ અવરોધો શી રીતે ઓળંગવા તે મર્ગ બતાવી શકે તેમ નથી

કડી ૧ વાદળા ઝગઝગને ઘેરી લે અને અંધાકું ઘેર બને ત્યાં એક સૂર્ય વિના તો એ વાદળ પર ઈન્દ્રધનુષ્યને ચમત્કાર કોણ બતાવશે ?

૫૪ ૨૨. પ્રભુની રનેહઠગાઈ પ્રભુ જગતરથી રમકડું આગળ ધરી પોતે છુપાઈ રહે છે જગતની અનેક લીલા ને લાલચોમાં બધા લેભાઈને પ્રભુને પકડી શકતા નથી પણ મારે જગતનુ મમ નથી, મારે તો તાકું જ મમ છે

કડી ૧-૭ તે રમેલી માયાના લટકે બધાં મોહ પામે છે હું પણ માણસ છું એટલે ધરીબર એનાથી ખેંચાઈ જઈ છું આ દુનિયાનાં મુખ વિલાસ વગેરેના આકર્ષણે બંધાઈ તને ભૂલી જઈ છું પણ ત્યા તારો સાદ સંમળાતા-તારી મદદ ખડી થતાં ભૂવમા પડેલો મારો આત્મા ફરી જગત યાય છે ને હું સમજું છું કે આ જગત દેખાય છે તે જ નથી, એમાં તારી અનેક પ્રતિભૂતિ-નકલો છે, પણ તારું સાચું સ્વરૂપ નથી તારા પ્રતિબિમ્બો છે-પણ મૂળ બિમ્બ તો બીજો જ હુપાયુ છે. એવું તારું જગત મારે નથી જોઈતું જેમ કોઈ મનુષ્ય બાળકને રમકડાં રમવા આપી પોતે સંતાઈ રહે તેમ જ મને જગતના વિવિધ પદાર્થો રૂપી રમકડાં આપી સંતાઈ રહ્યો છે મારે શું આખી હંદગી આવા રમકડાંથી રમીને જ સંતોષ માનવો ? અમારે તારા વિયોગે રડવું રહ્યું, ને તું તો સંતાઈને જોયા કરે છે ! જ નવાનવાં રમકડાં આપે છે પણ તે બાગી નહિ જાય ? આ ક્ષણભંગુર જગતના પદાર્થો ક્ષણ-જીવી જ રહેવાના. આવી તારી પ્રેમભરી બનાવટ સાચત-હંમેશની-છે. પણ મારે તો એવું જગત નથી જોઈતું

પૃષ્ઠ ૨૫. પ્રભુનો જ સાથ. મારે સ્વર્ગ જોઈતું નથી, મારે તો પ્રભુ ! ફક્ત તારો સાથ જોઈએ છે તારા વિના બીજું સર્વ બિજું ને અધુર છે

કડી ૪ વરસાદના ઘોડાકાં છું પડે કે કમોસમમા માવડું યાય તેથી જેમ પાક નીપજતો નથી, તેમ સ્વર્ગ મળ્યે મારા અંતરની આરામ સંપૂર્ણ રીતે સંતો-ધાય એમ નથી હું તો તારી હાંપની બરપૂર હેલીઓ વાહુ છું

કડી ૬ સમુદ્રમા મોની પાકે એવું તારું નૂર છે હું નાના સરખા બિન્દુ જેવો છું-પણ એ સિન્ધુનુ-દરિયાનું બિન્દુ છું એટલે આપણા બંનેનું પોત એક જ છે બંનેમા એક જ મૂળ તત્ત્વ રહેલું છે માટે મને તારો જ સાથ જોઈએ છે

પૃષ્ઠ ૨૬. તલાવડી દૂધે ભરી રે. વિશ્વરૂપી આ તલાવડી શુદ્ધ ચેતનરૂપી દૂધથી ભરેલી છે ને પુણ્યકૃત્યરૂપી મોતી વડે એની પાળ બાધી છે ત્યાં ઉચ્ચ પ્રદેશનો હંસ, ઈશ્વરનો અંશભૂત જીવાત્મા, આવીને દૂધ ને મોતી છોડીને હીથી રોવાળ થરે છે, અર્થાત્ આધ્યાત્મિક તત્ત્વથી વિમુખ થઈ સંસારના બાહ્ય પદાર્થોમા રચ્યોપચ્યો રહે છે એ તળાવે દૂધ ને મોતીનો આરો થરવા ચંદા ને તારા આવે છે

કડી ૪-૫ સૂરજ દાદાની દીકરી ઉપા પૂર્વને માંડવે રોજ આ તલાવડી પર આવે છે એમા નાહીને પોતાના વાળે મોતી પસેવે છે ને જગત પર જાતજાતના રંગો પાયરે જ દિનને કરનારા સૂર્યના કિરણરૂપી હંસો દરો દિશાથી ઝડતા

જમરા કમળ પર ઝુંબરવ કરે, વિષયી છોડે વિષયોમાં બલે અટવાય. તે તારી પાંખ સા માટે ખીટી રાખી છે ? તુ ઉચ્ચ આધ્યાત્મિક પ્રદેશનો પ્રવાસી છે. તુ તારે ઠાકો ના !

૫૪ ૩૯. દેવનો મોક્ષ. મેં મારા મંદિરમાં દેવને સોનાના સિંહાસન પર પધરાવ્યા, મોંઘાં મોંઘા ફૂલો એને ચઢાવ્યાં, ધૂપ ધરાવ્યા, દરરોજ એની પૂજા અર્ચના કરી પણ મારું મંદિર તરી ગયું ને દેવ જતા રહ્યા ! બાલ ઉપ આરોપી પ્રશ્ન પકડી શકાતા નથી એને તો સાચા હૃદયની ભક્તિ જોઈએ ■ આત્મા-પરમાત્માનું સાકું તો અંતરનું છે, તેને બહારની પૂજા કેમ સિદ્ધ કરે ?

૫૪ ૪૦. પ્રભુની પ્રીત. ઈશ્વર જોડે પ્રીત બાધવી એ સહેલી વાત નથી. એ કાર્ય તો માથું મૂકીને કરવા જેવું વિકટ છે.

કડી ૩ એ કોઈ મોજમજ કરવાનું ગ્યાન નથી, પણ પ્રેમનું પવિત્ર મંદિર છે માથું કાપીને જે પહેલા આંગણમાં મૂકે તેને જ એ પ્રેમમંદિરમાં પ્રવેશ કરવાનો અધિકાર મળે છે અર્થાત્ હુંપદ તત્ત્વ, અહંભાવ ભૂલીને જે કેવળ તન્મય થઈ જાય તેના જ હૃદયના પ્રશ્ન પ્રત્યે સાચો પ્રેમભાવ પ્રકટે છે.

૫૪ ૪૧. મનર્થધન. મારું મન અત્યંત ચંચળ છે. એને તારા તરફ હુ શી રીતે વાળું ? એને તો અનેક વિષયોમાં લમવાની ટેવ પડી ગઈ છે. જોડી ઈન્દ્રિય-માયાવી રચના-હોય એણે છે એને હુ શી રીતે સ્થિર બનાવું ?

કડી ૬ એને હુ લાઠ કેમ લડાવું ? જમતા ઢોરને જેમ ખીચે બાધી તાળું મારણ પડે છે તેમ એ અત્યંત ચંચળ મનને હુ ઈશ્વરપી ખીચે બાધી ભક્તિરૂપી તાળું મારું તો જ એ તારા તરફ સ્થિરભાવે વળેલું રહેશે

૫૪ ૪૪. ઉરની ભરતી કડી ૧-૨ હે ઈશ્વર, હુ તને મારા મનમાં શી રીતે રમાવું ? માત્ર મન તારી પ્રત્યે શી રીતે વાળું ? મારા શરીરમાં ને મનમાં ખૂબ બળપૂર્વક માયાએ પોતાનું સામ્રાજ્ય જમાવ્યું છે જરા પણ જગા તારે માટે બાકી રહી નથી તેમાં તારું ગાન કરી આનંદ પામવા મને સહેજ પણ અવકાશ મળતો નથી પહેલા તો માયા મારા પ્રેમનું પાત્ર-પ્રિયતા-બનીને મારા મનમાં પેહી ને હવે એણે મારું આખું જીવન કબજે કરી લીધું છે

કડી ૪-૫ આ જગતમાં જે ભિન્ન ભિન્ન પદાર્થો દેખાય છે તે નામ તથા રૂપને લીધે જુદા જુદા દેખાય ■ તત્ત્વ તો સૌની પાછળ એક જ છે એ નામ રૂપની બ્યાખ્યા કરવા, એના લક્ષણો પકડવા, તુ હુંરૂપે અર્થાત્ માનવી સ્વરૂપે જગતમાં આવ્યા ઇક્ષોદ્ધ વદુ સ્વામ્ હુ એક હું તે અનેકરૂપે યાઉ, એની ઈચ્છા કરી

ઉપર આકાશમા મેઘ ઘોર જર્જન કરી રહ્યા છે પણ મંદિરમા ધટોનો એટલો અવાજ થઈ રહ્યો છે કે ભક્તોને એનો ખ્યાલ આવતો નથી અર્થાત્ ઉપાસના આદિ બાહ્ય સાધનોમા ઝૂંચવાએવા ભક્ત હૃદયને પ્રભુના વિરહની વેદનાનો ખ્યાલ આવી શકતો નથી હે પ્રભુ, તારા પ્રેમની કઠારી આજે મારા હૃદયને વાગી ગઈ છે બેલીને કહી ન શકાય એવી તારા ભક્તની એ વિરહવેદના તારા સિવાય કોઈ મટાડી શકે એમ નથી

૫૪૬૫. માર્થના. કહી ૩ ૪ માયાના પાસમા મને બાધવા જતા ભક્તિના બધનમા બધાઈ જઈને ■ જ મારા હૃદયમા સપડાઈ ગયો ■ મેં આજે તારું સાચું સ્વરૂપ જોળખી લીધું છે હવે તો હું મુક્ત ન થાઉં ત્યાં સુધી હું પણ છઠ્ઠી રાત્રે એમ નથી વાદળાઓ વરસી ગયા પછી આકાશ સ્વચ્છ થઈ જાય છે, તેમ હું જોને લીધે મારી આખમાથી આસુ સરી ગયા પછી હવે હૃદય આર્દ્ર થઈ સ્વચ્છ બન્યું છે હવે હસીને કે રંગને મારે તારી પાસે ઈ લેવાનું નથી તારે પણ મારી પાસે કશું માગવાનું રહ્યું નથી સાચું જ્ઞાન મેં તો હવે લેવાદેવાનું કંઈ રહ્યું નહિ

૫૪૬૬. લોકકલેવની સેવા મનુષ્યો એજ દેવ છે એ જનતા જનાર્દનની સેવા એ ખરી ઈશ્વરસેવા છે મનુષ્યરૂપે અનેક સ્વરૂપે ઈશ્વર જ વિશ્વસી રહ્યો છે એ પ્રભુની જીવની પ્રતિમાઓ છે અર્થાત્ ઈશ્વરના જ અસાબૂત, ઈશ્વરનું જ ચૈતન્ય ધારતી એ વ્યક્તિઓ પાપાણ્ડાદિની જડ પ્રતિમા મરતા વધારે સેવવા યોગ્ય ■

૫૪૭૨. પરમાર્થ સત પુરુષો હમેશા પારકા માટે જીવે છે એમના શ્વાસોચ્છાસે પરાંપકાર કરવાની ઈચ્છા વસી રહેલી હોય છે બીજાનું બહુ કરવામા એ પોતાના સુખ સમ્પત્તિનો જરા પણ વિચાર મરતા નથી સૂર્ય, તારા, મેઘ, વૃક્ષો, નદીઓ, ચંદનશ્વેત એ સર્વ પોતે જાતે થસાઈ મૃદુ વેડી અગેવડ જોગવી અન્યનું બહુ કરે છે

કહી ૧ માયુ મોહ પર્વત જેવું હોય, હમેશા માયુ અક્રૂડ ને અક્રૂડ રાખતો હોય, પણ એવું કુળ નીચનું હોય છે, સમુદ્ર જેવા ઘાળાપહોળા દેખાવતા હોય છે, પણ હૃદય કિખારી જેવું હોય છે, વિધાવાન હોય, પણ એ વિધા કોઈને ખપ ન સાગે એવો એનો ઉપયોગ કરતા હોય, હૃદયને સ્મરણનું જેવું શૂન્ય બનાવી મૂક્યું હોય, એવા કેવળ સ્વાર્થમા જ રચ્યાપચ્યા રહેનારા જીવો દુનિયાને શાપ સમાન છે સત પુરુષો તો જગતના બધાને અર્થે જ જીવન માગે છે

૫૪૭૪. કર્મેચ્છરિત્ર. કહી ૫ સૂતરના દોરા વણી તેવું દોરડું બનાવી જેમ કોઈ માણસ તેમા ફસાય, તેમ કર્મેચ્છરી સૂતરને વણીવણી તેવું દોરડું

બનાવી આત્મા પોતે જ તેમાં બંધાઈ ગયો છે-જગતની ઉપાધિમાં ફસાઈ ગયો છે. મંદિરમાં દેવની સ્થાપના કરવામાં આવે છે તે પણ માયાની ઉપાધિને લીધે જ. નિર્ગુણ નિરાકાર નિર્જન બ્રહ્મને માયાવિષ્ટ બનાવી તેની સંચુલ ઈશ્વર તરીકે ઉપાસના કરવામાં આવે છે, તે જ રીતે કર્માદિના બંધનને લીધે શુદ્ધ મુક્ત આત્મા જીવાત્મા તરીકે નાના પ્રકારના ભેદભાવમાં બને ॥

પૃષ્ઠ ૭૬. કર્મનાં પ્રતિબિંબ. કહી ૧. તુ ને તારાં કર્મ એ ક્ષિત્ર વસ્તુ નથી. તારાં કર્મો એ તારા સ્વરૂપનાં જ પ્રતિબિંબ છે. જેવો મનુષ્ય તેવાં તેનાં કર્મ, અથવા જેવાં એનાં પૂર્વકર્મ તેવો એ મનુષ્ય આખી દુનિયા બોળી વળ. એ જ સંસારનો આકર્ષક અરીસો છે. એમાં સારાં નદારાં કર્મો દેખાઈ આવે છે.

કહી ૬. આત્માનું શુદ્ધ જ્યોતિર્મયરૂપ છે એવું જો આપણુ સ્વરૂપ બને તો કર્મરૂપી પ્રતિબિંબ પણ તેવું જ શુદ્ધ જ્યોતિર્મય બનશે આત્મા-પરમાત્માની સાચી એકતા સધારો. શાસ્ત્રો અનેક છે પ્રણ એ સર્વતુ રહસ્ય આટલું જ છે. આત્મૈક્યના અનુભવની એ સાચી જ્યોતિ મેળવી આ સંસારનાં માયામય કર્મો દૂર કરી નાખ

પૃષ્ઠ ૭૮. પૂર્ણજીવનની સુંદરતા. હે મન ! તુ હંમેશા તારા પોતાના જ તરંગમાં કેમ રચ્ય પચ્ય રહે છે ? સ્વ સિવાય બીજું તને કેમ સૂચ્ય જ નથી ? “હુ” એ જ વિશ્વનું સારસર્વસ્વ હોય એમ કેમ માની રહ્યો છે ? હું ॥ એ ભેદ વિશ્વના જીવનમાં છે જ નહિ વિશ્વ આખું એક સૂત્રે ગૂંથાયેલું છે

કહી ૩-૪-૫ વૃક્ષના એક જ અંગમાં સુંદરતા રહેતી નથી. ફૂલ, પાંદડાં, ડાળી વગેરે વૃક્ષના જુદા જુદા ભાગો છે ને તે સર્વ મળીને આખા વૃક્ષને સુંદરતા બક્ષે છે એનો તુ દાખલો લે તું એકલો કંઈ નથી બિન્દુ એ સમુદ્રનો ભાગ છે, પણ બિન્દુમાં કાંઈ આખો સમુદ્ર સમાતો નથી તેમ કેવળ તારા અહંમાં આખું વિશ્વ નથી સમાયું વિશ્વના ચૈતન્ય સાથે એકતા સાધી પૂર્ણ જીવન ॥ પ્રાપ્ત કરશે તો જ સાચી સુંદરતા તને મળશે. તુ કેવળ તારી એકલી જાતમાં રચ્યો પચ્યો રહીશ તો જુદા જુદા પ્રકારના બંધનોમાં સપડાઈ જઈશ, એ જાતના જીવનનો મોહ ન રાખ પણ હુ-તુના ભેદભાવ ભૂલી પૂર્ણ જીવનનો-વિશ્વજીવન સાથે એકતાને ધબકતા જીવનનો અનુભવી થા

પૃષ્ઠ ૮૦. યોગ. હે પ્રભુ, તે મારો સાથ બ્યારે છાજ્યો છે કે તારો યોગ કરવા, તને પ્રાપ્ત કરવા હું મર્યું ? તુ મારાથી જરા પણ દૂર નથી રહ્યો. અંતરમાં તેમજ બહાર સર્વત્ર તુ જ મારામાં બ્યાસ થઈ રહ્યો છે

કહી ૩. મને ખીડા થાય છે તે ખરી રીતે બેતાં ખીડા નથી. પણ મારા હૃદયમાં તુ પુણ્યની, પવિત્રતાની મેખ મારે છે તેથી મને ખીડા વાગતા હોય એમ લાગે છે. આંખમાં આંસુનાં પૂર ઉભરાય છે તે સાચું બેતાં તારા જ અમૃતની વર્ષા વરસે છે.

કહી ૪. ધડો પૂરેપૂરો પાણીથી ભરાઈ ગયો હોય તેમાં વધારે પાણી માર્છી શકતુ નથી તેમ તુ મારા અંતરમાં સંપૂર્ણ રીતે વ્યાપ્ત થઈ રહ્યો છે. મારું હૃદય તુમય થઈ રહ્યું છે, પછી તને મેળવવા માટે બીજી સાધના કરવાની શી જરૂર છે ?

કહી ૬. પ્રેમભાવે કરીને હું તારું સાયુજ્ય-સામીપ્ય-સંયોગ પામ્યો, તારો સાથ મેળવી શક્યો. હવે પછી મારે બીજું યોગ ઉપાસના વગેરે સાધનાની શી જરૂર છે ? ભમરીના ઇંખ ખમીખમીને ભમરીનું ધ્યાન ધરતો ધરતો કીટ આખરે પોતાનો દેહ બેદીને ભમરરૂપ બની ઠીડી બળ્ય છે, તેમ તે મોઠકેલી વેદનાના ઇંખ ખમીખમીને હું તુમય થઈ ગયો છું. તે મારો સાથ કદી તન્યો નથી.

પૃષ્ઠ ૮૨. એક જ તારી ઓથ. હે પ્રભુ ! એક તુ જ મારો આધાર છે, તુ જ મારું જીવન છે, તારા સિવાય બીજું બધું ખાલી છે.

કહી ૨ તારા વિના પૃથ્વી, સાગર આદિ તારી રચના નકામી છે. એ તો તારી રચનાની રમત માત્ર છે ચેતનના આધાર વિના જડ વસ્તુ જેમ કેવળ નિષ્ક્રિય રહે છે, તેમ તારા વગરનું અંતર પણ વડેન ખાલી બાસે છે. મને માત્ર તારો જ આધાર છે.

કહી ૪. સસુદ્રને તરી જવો કોઈ વઢાણમાં બેસે અને વઢાણ તરી બળ્ય, તેમ સંસાર સાગરને તરવા મેં આજ સાધનો અજમાવ્યાં પણ તે સર્વ નિષ્ફળ નીવડ્યાં ઉચ્ચરના નામનો તરારો મળે તો જ સંસારસસુદ્ર તરી શકાય. ઉચ્ચર બક્ષિ વડે જ મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ થઈ શકે

પૃષ્ઠ ૮૭. ઊડવાં આઘાં આઘાં રે. અંતિમ પદની પ્રાપ્તિ કરવા માટે આધ્યાત્મિકતાના પ્રદેશમાં ધણે આથ પ્રવાસ કરવાનો છે. સંસારના માર્ગોથી બહુ દૂર પ્રભુના પંથે જવાનું છે.

કહી ૫ વિદંબો-પક્ષીઓ આવે આકાશમાં ઊડે છ ને જેમ જેમ એ દૂર જાયે ઊડે છે તેમ તેમ દિનંત (દિશાનો છેડો) દૂર હઠતી બળ્ય છે. જેમ જેમ આધ્યાત્મિકતાના પ્રદેશમાં આગળ ને આગળ પ્રવાસ કરતા જઈએ છીએ તેમ તેમ તેની સીમા આધી ને આધી જતી બળ્ય છે. સાચા સુખરૂપી પતંગ બહુ ઊંચે ઊડી રહ્યો છે તેનો દોર હાથમાં શી રીતે આવે ?

કહી ૮ આશાનું રહેઠાણ બહુ દૂરના પ્રદેશમાં છે-બહુ દૂરની વસ્તુની આશા રાખી છે ને પ્રાણને પણ બહુ દૂરનો પ્રવાસ કરવાનો છે આત્માને એ આધ્યાત્મિકતાના દૂર પ્રદેશમાં ઉઠાવતા પ્રેમ ને કલ્યાણની પ્રાપ્તિ ધરી

પૃષ્ઠ ૬૦. અનિર્વાચ્ય પરમતત્ત્વ. કહી ૨ વેદ, પુરાણ, કુરાન, અવસ્તા આદિ જે રીતે ઈશ્વરની ઝાળખાણ આપે છે તે રીતે હું એનું સ્વરૂપ લોકોને સમજાવું છું પણ જેમ અક્ષર ન હોય ને માત્ર કાનો માના લખ્યાથી કોઈ વર્ણ-ઉચ્ચાર કરી શકાય એવો વર્ણ નીપજતો નથી, તેમ તુ કેવળ અગોચર છે તેને વાણી જેવા અપૂર્ણ ને બાહ્ય સાધનો વડે શી રીતે સમજાવી શકું ?

પૃષ્ઠ ૬૩. અગમની ઝાળખ. ઈશ્વર અગમ્ય છે એ મનુષ્યની કલ્પના કે ભુદ્ધિમાં આવી શકતો નથી એવા અગમ્ય તત્ત્વની સમજણ, હે સંતો, મેણ આપી શકે ?

કહી ૪-૫ તારા, સૂર્ય, ચન્દ્ર, સમુદ્ર, પૃથ્વી આદિ ઈશ્વરની વિભૂતિઓ છે પણ એ મોઈ ઈશ્વરનું સ્વરૂપ સમજાવતા નથી હમેશા મૂંગાજ રહે છે લાખો નામે લોકો એની પૂજા કરે છે, પણ એ પોતાનું સ્વરૂપ બિલકતા નથી મનુષ્યના અંતરમાં ઈશ્વરનું ચૈતન્ય ઝળકી રહ્યું છે પણ બહાર તો માંદીની કાયા જડ દેહ જ છે એ અંદરનું ચૈતન્ય જાણકાર જ સમજી શકે છે પાદી પર અક્ષરો લખાયા હોય તે જોને અક્ષરનું જ્ઞાન હોય તે જ ઓગમી શકે છે, પાદી જાતે એનો ઉચ્ચાર કરતી નથી, તેમ પ્રકૃતિના તત્ત્વો ઈશ્વરના સંદેશવાહક છે, પણ એ જાતે એ સંદેશ ઉચ્ચારી બતાવતા નથી, જોને એ સંદેશ વાંચી શકનાર જ્ઞાનચક્ષુ હોય તે જ એ સમજી ને સમજાવી શકે છે

પૃષ્ઠ ૬૫. માલિકને દરબાર. કહી ૩-૪ ઈશ્વરને દૂંદતા દૂંદતા, જાત, તપ, યાત્રા આદિ કરતા કરતા મારી આખ પણ ધાકી ગઈ એના વિષેની ધાતો સાબળતા મારા કાન બહાર થયા અને એના વિષેના જ્ઞાનનો બાર એવો જબરદસ્ત થઈ ગયો કે તેના બોલ હેઠળ હું કચડાઈ ગયો છું હવે મારા પગ ચાલી શકે એમ નથી ઈશ્વરને પ્રાપ્ત કરવાના બાહ્ય સાધનો ઉલટા ઉપાધિરૂપ થઈ પડ્યા મને દિવ્ય સંદેશ સંભળાય છે કે એ બધા બહારના રાણગાર તુ ફેંકી દે એ તો અમથો બાર છે સૂર્યની વચ્ચે આવનારા વાદળ જેવા એ ઉપાધિરૂપ છે શુદ્ધ સ્નેહભાવે, નિર્મળ બક્તિ વડે તુ ઈશ્વર પાસે આવ " એ સંદેશ સાંભળી મેં એ બાર છાંટી દીધા છે બાહ્ય સાધનો ઉપાધિથી હવે હું મુક્ત બન્યો છું હવે હું સંત પુરુષો, મને પ્રભુની પાસે લઈ જાઓ

૫૮ ૯૭ સ્વયંપ્રકાશ. હે જીવ તુ સ્વયંપ્રકાશ-તારા પોતાના તેજ પ્રકાશતા જ્યોતિર્ષ છે તારે કોઈ બીજાના પ્રકાશની જરૂર નથી

કડી ૪-૫ મનુષ્ય બિંધી બંધ છે ત્યારે એની આખા અધારાથી છવાઈ બંધ છે બહારનો પ્રકાશ મળતો એને બંધ થઈ બંધ છે, તેમ છતાં બિંધમાં સ્વપ્ને એ બુદ્ધિ છે તેને ગઈ પારકા તેજની જરૂર પડતી નથી એને પોતાનુજ તેજ મળી રહે છે એ રીતે આત્મા એકરો હોય-બહારનો કોઈ પ્રકાશ એને મળતો ન હોય, તો પણ એ પ્રકાશરૂપ હોવાથી સહેજમાં એને જ્ઞાનનો પ્રકાશ મળી રહે છે બિંદા અધકારથી ભરેલા આકાશમાં તારાને પ્રવાસ કરવાનો હોય છે પરંતુ પોતાના જ તેજ વડે અધકારને દૂર કરી એ આકાશના સત્ત્વ જેવા તારામાં પ્રવાસ કરે છે એને કોઈનો આધાર લેવો પડતો નથી એજ રીતે આત્માને પ્રવાસ કરવાનો માર્ગ અધકારથી ભરેલો હોય તોપણ એ પોતાના જ તેજ વડે તેને અજવાળીને આગળ વધે છે એને પરપ્રકાશની જરૂર નથી

૫૮ ૧૦૩ નવપ્રકાશ. ઈશ્વરના સ્વરૂપનું દર્શન બરાબર થતું નથી પણ જાણે એક ચમકાર આવીને જતો રહેતો હોય એમ કોઈક વાર એનો પ્રકાશ હૃદયને સ્પર્શીને જતો રહે છે

કડી ૨ હું રાત્રે ને દિવસ સૂઈ રહ્યો અજ્ઞાનના અધકારમાં પડી રહ્યો સાચા સ્વરૂપનું મને દર્શન ન થયું પણ વાદળાઓ પરસ્પર અધકારીને પોતાને થતું વેદન હું ખા ગર્જના કરી પોકારી બેઠો છું, ત્યારે વીજળીનો ઝબકાર થાય છે, તેમ સસારના હું ખાતુભવે ભારુ હૃદય કોઈક વાર આર્દ્ર બને છે ત્યારે ઈશ્વરના સ્વરૂપનો વીજળી જેવો ઝબકાર મારા હૃદયને થકીભર અજવાળી બંધ છે

કડી ૪ જેમ વીજળીને પકડીને ભૂમિમાં ઉતારવા તાર રખાય છે, તેમ એવા થકીમાં બીજા જનારા એ ઝબકારની પાખિા બાંધવા માટે મને કોઈ પ્રેમનો તાર લાગી આવે ! જરા દર્શન દઈ અદૃશ્ય થઈ જતા ઈશ્વરને સદા માટે બાંધી રાખવા મને કોઈ પ્રેમમાર્ગનું જ્ઞાન આવે ! પછી ક્ષણભર ઝબકાર કરી એ ઠી જનારાને હું મારા હૃદયમાં બાંધી રાખીશ પછી એ ઝબકારો કરી ક્યા ઠી જવાનો દતો ?

૫૮ ૧૦૫ અમૃતપાત્ર. હે જીવ, તુ શુદ્ધ ચૈતન્યરૂપ છે આ હું ખા દિશી ભરેલા માયામય જગતમાં ફસાઈ અજ્ઞાનમાં સપડાઈ રહ્યો છે તે છાડી દઈ તારા સાચા સ્વરૂપનો ખ્યાલ કર

કડી ૨ ૩-૪ તારુ હૃદય એ ઈશ્વરનું મંદિર છે તારે પચિ ઈન્દ્રિયો એ ત્યાં જવા સાંકે પાંચ બારીઓ છે અને એ ઈન્દ્રિયો વડે મદલુ થતા સંજ્ઞા રસ રૂપ મંથ

સ્પર્શ વગેરેના વિષયો એ સંસારની લીલાઓ છે. દેવને દૂધ દહીં મધ આદિ પચા-
મૃત ધરાવાય છે તેમ એ પાચે ઈન્દ્રિયો વડે યદુ જ્ઞાન તુ તારા હૃદયમાં ધારણ કરી
જા ઈશ્વર પધારે ત્યારે તેને ચરણે ધરાવજો કારણ કે જ્યારે એની સ્વારી આવશે
ત્યારે ખીન્નું તુ શુ એને સમર્પણ કરી શકશે ? અર્થાત્ સુખોપભોગના સર્વ વિષયો
તુ ઈશ્વર ચરણે ધરી દે તને પ્રાપ્ત થયેલું માનવજીવન એ કંઈ પાપના પરિણામ
રૂપ નથી, તેમજ નથી એ કૂનની પયાગી જેવું એરાચારામ કરવાનું સાધન માત્ર
પણ પુણ્યનું અમૃત ભેગું કરી કરી ઈશ્વરને ચરણે મૂકવા માટેનું એ સાધન છે.

કડી ૫ દરેક તીર્થમાં નારાયણ-પ્રભુ-વસે છે દરેક સ્થળે પ્રભુનો વાસ છે
એમ માની તારા ભક્તતા મનને સ્થિર કર

પૃષ્ઠ ૧૦૭, દ્વિરંગી જ્યોત. કડી ૧-૨ આ માનવજીવન દોરગી
છે એક કૃષ્ણને જોતાં એ દુઃખને વિપત્તિથી ભરેલું બાસે છે ખીજી રીતે જોતાં એ
શુદ્ધ ચૈતન્યરૂપ ઈશ્વરના અંશ સમુ છે જીવનની અમર જ્યોત અખડ પ્રકાશે ઝગે
છે, છતાં એ વેદનાથી મૂળે છે, સત્તાપ સહન કરે છે

સોના સરખા દેહરૂપી ગડિયામાં પ્રેમામૃત રૂપી તેલ પૂર્યું છે, જ્ઞાનના કિર-
ણોની વાટ મૂકીને બનાવી છે અને પછી વેદનાતા-દુઃખના ભડકે તેને સળગાવી છે
એવી જાતની જીવનની અમર જ્યોત જગતમાં પ્રકાશી રહી છે અદર તો પ્રેમરૂપી
અમૃતનો રસ છપકાઈ રહ્યો છે, પણ ઉપર દગાડે એવી ઝાળ દોાય છે બહારથી
વિપત્તિજ દેખાય છે, પણ અંદર ભિતરીને જોતાં એ પ્રેમનોજ પ્રભાવ છે એમ
જણાઈ આવે છે દિવેત તેન પીએ છે તો એને બળતુ પડે છે, તેમ હૃદયમાં
પૂરેના પ્રેમામૃતને આખનારા સતોને વિપત્તિની ઝાળે દાગતુ પડે સંતનો
પંથ એવો કપરો છે

કડી ૫ આ બળવાનુ મ્યા સુધી રહેશે ? આ વિપત્તિ મ્યા સુધી સહન કરવી
પડશે ? એવા પ્રશ્નો નકામાં છે કારણ કે બળવાનુ જતુ રહેશે તો પ્રકાશ પણ આયમી
જશે તેજ રીતે વેદના હુસ યઈ જતા જીવન પણ નહિ ટકી શકે બે એકબીજા સાથે
એવા સમ્બાળેના છે કે એકનો નારા થતા બીજનો પણ નારા થાય છે

પૃષ્ઠ ૧૦૮ અજવાળિયાં. અજ્ઞાનના અંધકારમાં દટાઈ રહેલા
આત્માને આજ્ઞા જ્ઞાનનો પ્રકાશ મળ્યો ને અદૃશ્યના-પ્રભુના દર્શન થયા આજ્ઞા
આખે અજવાળા બિંચા

કડી ૨ આકાશના ભૂરા પોપચા પર જેમ વાદળ ટંકાઈ જાય છે પણ અંતે
સાત રંગ વડે રોબતુ એનું ભવુ બિયડે છે અર્થાત્ સમરંગી ઈન્દ્રિયનુચ્ચ પ્રગટે છે.

ત્યારે આકાશમાં રંગની અનેરી લીલા છવાઈ રહે છે; તેમ અજ્ઞાનના આવરણે છવ સાચા સ્વરૂપનું જ્ઞાન ભૂલી માયામા બઠકે છે, પણ સત્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ પામતાં એ નિજસ્વરૂપનો સાચો અનુભવ મેળવે છે અને એવા સત્ય જ્ઞાનનો પ્રકાશ મને સાપ્ત્યો છે

કડી ૪ સાતે સ્વર્ગમાં તેજ આપણી એક જ આખમા છુપાયેલા છે પણ એ આંખ પર જમતની-માયાની પાદલીનું આવરણ આવી પડ્યું છે એ ખસી જતાં એ અનંત પ્રકાશની પ્રાપ્તિ સહેજે થાય છે

કડી ૬-૭ એ નવદુષ્ટિના-જ્ઞાનમય ચક્ષુના-અદ્ભુત તેજ મઠકે લેયા ને એને જોવા પ્રભુનું સૌંદર્ય એક જ દાણા વડે-કેવળ માયાના આવરણે-ઢંકાઈ રહ્યું હતું એ આવરણ જતુ રહેતા ઈશ્વરની સુદરતા સહેજે સાપડી ગઈ ગંગાસ્નાન વડે જેમ પાપો ધોવાઈ જાય છે, તેમ આત્માની આખ દુ પાતુભવથી આવતા અશુભોતુ રેનાન કરીને નિર્મળ બની છે, અને હવે જ્ઞાનના એકે એક કિરણે બરપૂર આનંદ મળી રહ્યો છે

પૃષ્ઠ ૧૧૩. પ્રણવશક્તિ. આમકાર-પ્રણવમંત્રનો જામ એ ઈશ્વરના પાસનાનું એક અંગ છે એના જામ વિના છટકો નથી

કડી ૨ તંજૂરાને જેમ તારો બાપ્પા હોય છે ને તારને ઉડવાથી સૂર હટપત થાય છે તેમ સરીરરૂપી તંજૂરા પર આમના ત્રણ તારો-અ કને મૂ એ ત્રણ અક્ષરનો બનેલો શબ્દ-બાધી દે પછી એ તારો ઉડી જો ઈશ્વરના દિવ્યજ્ઞાનના સૂર એ પ્રમદાવરો

પૃષ્ઠ ૧૧૫. વસોલું. કડી ૫ આ આખા બ્રહ્માંડનું વડોલું ચાલી રહ્યું છે એના નેતરા વિશ્વના સર્વ પદાર્થો વાળી રહ્યા છે સૂર્ય ને ચન્દ્ર, પૃથ્વી ને ધ્રુવનો તારો, અનંત આકાશમા ધૂમી રહેલા નક્ષત્રો એ સર્વ એ વસોલું ખેંચી રહ્યા છે બધાને એ અપૂર્વ નાદ લાગ્યો છે વિશ્વના સર્વ પદાર્થો એક જીમને ખેંચી રહ્યા છે એ શુક્તવાકર્ષણનો મદા નિયમ બળીતો છે એ આકર્ષણ સર્વેઆપી છે

પૃષ્ઠ ૧૧૭. મારે દોરે. મારો પ્રભુ મારે બારણે આવીને ઊભો છે હું મૂંઝવાઈ ગયો છું એ તો સમસ્ત વિશ્વનો સ્વામી છે હું રૂંક, કંચાળ છું હું એને શું આપું ?

કડી ૨. પ્રશ્ન કહે છે, મેં જ તારી આવી દશા કરી છે મેં પોતે જ તને કેમગ બનાવ્યો છે કારણ કે મને રૂંકને મારે પ્રેમભાવ છે આખી દુનિયા સભર ભરેલી દેખાય છે, પણ તારા વિના ને નકામી છે દુનિયાને તારી પામ જરૂર છે

નાના સરખા પાદડાનું અસ્તિત્વ પણ નિષ્પ્રયોજન નથી પણ બધે કંગાળ હો, તારી દુનિયાને જરૂર છે, એમ ન હોત તો તારી હયાતી જ ન હોત અને એથી તારે માટે, તને મળવા, તારે દ્વારે હું વારંવાર આવું છું ને ટાઢ તરડો ને વરસાદ વેઠી તારા ખારણા આગળ વાટ જોતો લિસો રહું છું

પૃષ્ઠ ૧૧૯. સર્વગોચર. ઈશ્વર એ- રીતે અગોચર છે ઈન્દ્રિયો વડે એનો અનુભવ થતો નથી એ ક્યાય દેખાતો નથી પણ ખીછ રીતે જોતા એ સર્વ ગોચર છે બધેજ એ દેખાય છે હું જ્યાં જ્યાં નજર કરું છું ત્યાં ત્યાં હે પ્રભુ, તું જ જણાય છે આ વિશ્વની વાણીમાં સર્વત્ર તું જ ખીલી રહ્યો છે. સંધ્યા, ઉપાસ, સૂર્ય, ચન્દ્ર, પુષ્પ ને પ્રત્યેક પ્રાણીમાં તું જ વસી રહ્યો છે

કહી ૩ અનંત આકાશમાં અધારી રાતે તારાના દર્શન સહુ કોઈ કરી શકે છે એ ખીજું કોઈ નથી પણ રાત્રિના ધોર અધકારમાં પણ જણાઈ આવતી તારી દિવ્ય, અલૌકિક ચરણરજ અર્થાત્ પગની ધૂળ છે એ તારાનું તેજ તારા ચરણનું ભાન કરાવે છે

પૃષ્ઠ ૧૨૧. આત્માર્નંદ. કહી ૧ હૃદયમાં ભક્તિભાવનો ચદ્મ ડોગતા સર્વત્ર પ્રેમામૃત ફેલાઈ રહે છે ને આનંદ આનંદ વ્યાપી રહે છે જ્યાં સ્નેહની સુવાસ સફુરે છે ત્યાં આખી સૃષ્ટિ સુગંધિત બને છે પણ સૃષ્ટિમાં પોતાની કોઈ સુગંધ નથી એ સુગંધ તો મનુષ્યના પોતાના હૃદયની છે સૃષ્ટિનો જટ પ્રદાર્થોમાં કોઈ પોતાના શુણ્ણ નથી એ તો આપણે પોતે આદરેલા શુણ્ણો એમાં દેખાય છે

કહી ૩ છબને જે ગળ્યા લીખા ખાટા વગેરે રસોનો આસ્વાદ આવે છે તે ખરી રીતે જોતા છબના પોતાના શુણ્ણ પર આધાર રાખે છે એનામાં પોતાનામાં સ્વાદ લેવાની શક્તિ ન હોય તો સો રસો નકામો છે તેમ જે હૃદયમાં સ્પદન-ધબકાર ન થાય, જે ચેતનવત્ત ન હોય પણ કેવળ શૂન્ય જડ જેવું બન્યું હોય, તે સો રસ લૂટી શકે ? તેને પ્રભુના પ્રેમામૃતનો સ્વાદ વ્યાપી આવે ?

કહી ૫ જે આખમાંથી તેજના કિરણો ફૂટે નહિ, જેમાંથી નૂર વહે નહિ, તે આખો અધળોજ ગણાય અજ્ઞાનીને ચૈતન્યના આનંદનો કદી અનુભવ મળે નહિ મારે ખબે હું આખા જગતનો ખાર હસતે મુખે આનંદથી ઉપાડી લઉં છું, કારણ કે મારા હૃદયમાં પ્રભુનો આનંદ ભરપૂર ભરેલો છે

પૃષ્ઠ ૧૨૩. માલિકની મહેર. હે પ્રભુ, તારી મહેર સર્વ સ્થળે છાઈ રહી છે એક અણ માત્ર પણ તારી કૃપા વિનાનું નથી તારી કૃપાના અમૃત વડે સર્વ કોઈ ખીલી રહ્યું છે.

કહી ૪ જ્યારે આકાશ વાદળાઓથી છવાઈ ઘોર અંધકાર ફેલાઈ રહે છે, ત્યારે પણ સમ રંગે ચમકતુ ઈન્દ્રધનુષ્ય પ્રગમી આકાશમા રંગની રેવ રેલાવી મનુષ્યના હૃદયને આનંદથી ભરી દે છે તે જ રીતે જ્યારે માથે હું ખના પહાડ પડે છે ત્યારે તુ તારી કૃપા પ્રસારી અમને ફરી આનંદનો ઉપભોગ કરાવે છે પ્રભુ, તારી કૃપા એવી છે

કહી ૧ તારી કૃપા, પ્રભુ અનંત છે એ કદી અટકતી નથી કરોડો વસ્તુ તુ આપ્યો નય છે મારી સામે બને બ્રહ્માડો આવીને બેસા રહે તો પણ હું ડરતો નથી કેમકે મારી શ્રદ્ધા છે કે તારી ગાય એ બધાને પહોંચી વળીને વધે એવી છે, તે તારી કૃપાવડે મને ઉગારશે

પૃષ્ઠ ૧૨૫ લક્ષ્મીવીરની વાણી કહી ૪-૫-૬ મેં આ હારણતની લડાઈ શરૂ કરી છે ત્યાં હવે પાછી પાની ક્યેં હાય પાણી ખેંચ્યે, નહિ ચાલે જો હું હારી જઈશ તો આ જગત ને એક જન્મ સુખાવીશ, ને છતીશ તો તને મેળવીશ, અર્થાત્ જન્મમરણના ચક્રમાંથી મુક્ત થઈશ ને સસાર તથા તેની માધામાથી છૂટી તને પ્રાપ્ત કરીશ હું દુનિયાનો નહિ રહું દુનિયા મારી નહિ રહે પણ હું તારો થઈશ તુ મારો થશે એમ આ લડતમાં હાર કે જીત મને તે મળે એમાં બધી ગીતે કલ્યાણ જ થવાનું છે આધ્યાત્મિક બળે હું માયાનો પટ ચીરી તારા દર્શન કરીશ આકાશને લીધીને ને પાતાળને ફેંકીને અર્થાત્ બ્રહ્માડના બેટો ઉકેરીને હું તારું તખ્ત ને તારો તાજ છતી નહિશ હું તારી પ્રાપ્તિ કરીશ તે વેળા તુ મને “માગ માગ” એમ કહેશે પણ હું શું માગુ ? તારું હૃદય એ માગ જ છે તુ પોતે જ મારો છે પછી મારે બીજું શું માગવાનું રહુ ? હું તો તને જ છતી લેવા માગુ છું

પૃષ્ઠ ૧૨૭ સતત વિશ્વવસત, વસત ઋતુમા લોકો ફાગ બેને છે ને આનંદવૃત્ત્ય કરે છે, તેમ આ વિશ્વમા પ્રભુ અનંત ફાગ બેવી રહ્યો છે

કહી ૨ લોકો સુનાન ઉડાવી લાવ રમથી જોને રંગી દે છે તેમ આકાશના ખમા પર ઊભા રહી સંધ્યા ને ઉપા સુનારથી પોતાના આન લાભ બતાવી નાચી રહ્યા છે વનમા ને વાગીમા ફૂંવની સુંદરથી આનંદિત થઈ પવન વાતો વાતો ગાન કરી રહ્યો છે અને આજુ વિશ્વ રમમા આવી ગયું છે પ્રભુ અનંત વૃત્ત્ય કરી રહ્યો છે

કહી ૫ આદિથી અત સુધી જગત, પ્રજાટ રીતે કે અપ્રજાટ રીતે, અદરથી તેમજ બહારથી ફાગરૂપ આજુ જગત એ ઈશ્વરની લીલા-રમત છે ફાગ બેનતા જોળેયા પીચકારી બરીને મારે છે તેમ ઈશ્વરની લીલાની જ્ઞાનરૂપી પીચ

હારી ભરીને સાધુ સંતો જગતને તેનાથી ભીંજવે છે અર્થાત્ દુનિયામાં ઈશ્વરના જ્ઞાન ને ભક્તિનો ઉપદેશ કરે છે ગુણીજનોએ આ અમર હોરી ઈશ્વરની આ અનંત લીના-ગાઈ છે, તેનું રહસ્ય સમજાવ્યું છે

૫૪ ૧૨૯. પ્રભુનાં તેડાં. કડી ૩-૪ હે પ્રભુ, તુ યારે તારો વીજળી રૂપ સદેશો મોકલશે ? મ્યારે આ તારા આકારાની પામી પર એ સદેશાના અક્ષરો મને રૂપરૂ રીતે વંચારો ? તુ તારું તેડું મોકલી મને તારી પાસે બોલાવી તારા સાચા સ્વરૂપનું જ્ઞાન મ્યારે કરાવશે ? વાદળા ખસી જઈ આકાશ છુટ્છુ થાય છે તેમ સંસારની ઉપાધિઓ સરી જઈ અદૃશ્ય દ્વાર-મરણોત્તર પર્યોક્તના જીવનનું દ્વાર ઉઘડશે ત્યારે શાખો સૂર્યોના તેજ ઝળકશે તારું જ્યોતિર્મય રૂપ મને જોવા મળશે, ત્યારે જ મારી આખ ઠરશે (મરણુ વેળા આખ ઠરી જાય છે તેનો અહીં ધ્વનિ છે) ત્યારે જ મને આનંદ મળશે

૫૪ ૧૩૧. દૂર જતા ડંગલાં. આછા આછા પ્રકાશ-પ્રભુના તેજો મય રૂપનો આવે છે ને ધરીમા અદૃશ્ય થઈ જાય છે એવા આછા ચમકાર કરી હૃદયમાં તનસાટ ઉપજાવે છે મારો દીવો હવે ઝુમાય છે, ત્યાં વહાના સ્વજનો ! મને જીવતો રાખવાનું કરીને શા માટે સતાવો છો ? હવે જવા છો

કડી ૩ મારા આત્માને એના વરમા પાછો પધરાવવા તેનું આગણુ લીંપી ચૂપીને તૈયાર કર્યું છે પ્રભુને મળવાની બધી તૈયારી થાય છે તેને મળવા માટે મેં ઉત્કટ સ્વપ્નો સેવ્યા છે મારી આખ તેને જોવા-એ અગોચર પ્રદેશ તરફ-હું તાકી રહ્યો છું હવે મારે પાપુ ફરીને જોવાનું શી રીતે બને ? પ્રભુ પ્રત્યે જ નિરતર હું ખેંચાઈ રહ્યો છું ને ત્યાજ હને હું જઈ છું હવે હું સસાર તરફ પાછી ફરિશી શી રીતે કરી શકું ? મને શા માટે હજી બોનાવી-બોનાવીને યાચાવો છો ?

૫૪ ૧૩૩. દૂરની ઘટડી દૂર, અગોચર ધામમાંથી નિમગ્નજનો નાદ સભળાય છે રૂપેરી ઘટડી જોવા એ મધુર અવાજ અનન્તતાના માર્ગેથી ધીરે ધીરે આવતો મને સભળાય છે હૃદયમાં ને બહાર એના પડથા પડે છે

કડી ૨ સૂરજના માર્ગમાં સંઘ્યા પુષ્પો પાયરે છે, એટલામાં રાત્રિ અજન આલેલી પોતાની આખ ઉઘાડે છે જીવનનો સાન્ન્ય સમય આવી ગયો છે રાત્રિ પણ પડવા આવી છે ત્યાં કાળની પાખમાં ટાંગેલી તારારૂપ રૂપેરી ઘટડીઓ-અનંતતાનું સૂચન કરતી-પાસે આવતી સભળાય છે

કડી ૩-૪-૫-૬ દેવના ઉદ્યાનોનું સ્મરણ કરાવતા ઉદ્યાના સ્વપ્નો સરી ગયા પ્રભાત કાળના આકર્ષક ચિત્રો પણ અદૃશ્ય થઈ ગયા મધ્યાર્દ્રને શિખરે

પહોંચી તેજસ્વી અશ્વો હવે સાંત યઈ ગયા છે, ને હવે સંચાકાળ-પવિત્ર ને સાંત સાન્ન્ય સમય આવ્યો છે. અનેક આરા ને કોટથી બરેલા બાહ્યકાળ, સિદ્ધિએ વડે શોભતો તાજેપનો સમય જતા રહ્યો છે. છવનની હવે સાંતિ ભરી સંધ્યા આવી પહોંચી છે. યેમની ને જાંઘની મહેમાની હું પૂરેપૂરી ભોગવી ચૂક્યો છું. પગમાં કેટલીક વાર કાંઠા ભોંક્યા છે તે કોઈક વાર હાથમાં ફૂલ પણ આપ્યાં છે. અર્થાત્ સંસારનાં સુખ ને દુઃખ બંનેનો મને અનુભવ મળી ચૂક્યો છે. આ માટીની કાયામાં પ્રાણનો તેજસ્વી પ્રકાશ પૂર્યો છે. દીપ્તિ ફૂટી જતાં દીવો-પ્રકાશ-જેમ જતા રહે છે તેમ આ માટીની કાયા પણ જશે ત્યારે બધે પ્રાણ પણ અદૃશ્ય થઈ જતા. જાગ્યથોએ મારે જાને જે જે આગ્યું તે સૌ મેં ભોગવી લીધું. ઈશ્વરે સુખ દુઃખ જે હંઈ આપ્યું તે બંને હાથે-પગર આનાકાનીએ, સહર્ષ મેં સ્વીકારી લીધું. છવનના નાવમાં બેસી સંસારસમુદ્ર તરવાં મેં મારે જામે જે જે ફરજે આવી તે સર્વ બનવી. હવે એ નાવ ફૂલે છે. પણ ત્યાં તો મારો પ્રભુ આવીને માત્રે હાથ પકડી લે છે. પ્રભુ મને મરણતું દ્વાર જોળાવાની અનંતવાને પંથે પૌતાની પાસે લઈ લખ છે. મૃત્યુ પામ્યા પછી માત્રે કંઈ સર્વથા વિનાશ નહિ થાય. આ દેહનાં પાથિંવ તત્ત્વ પૃથ્વીમાં સમાઈ જશે, ને પછી ધરતી માતા એ તત્ત્વોને ફૂલ'તરીકે ઉગાડશે. મારો તેજસ્વી પ્રાણ કોઈ નવીન તારાવે આકાશને ઉભળશે. મારાં રચેલાં ગીત વસંતના હૃદયમાં-સહૃદય ને સચેતન આત્મામાં-નવા ફાગન ઉડાવશે, નવીન જાવના ને નવો આનંદ પ્રગટાવશે, ને એ રીતે જ મેં છવનભર સેવેલી આરાઓ સિદ્ધ ને ફળવલી થશે.

કડી ૮. જાતી વખતે હું શું આપી ભલે ? ગુર્જરીનો કંઠ બહેલાવવા ને ચોભાવવા મારાં રચેલાં આ ગીતોની મોતનમાળા છે. મારાં ગુર્જર બહેનો ને બંધુઓ મારેનો આ મારો નિર્મળ પ્રેમ છે, પરમાત્મા પ્રભુને તો આ મારો આખો આત્મા જ આપી દઉં છું. હવે મને ઘેર જવાની-ઈશ્વરના ધ્યાનમાં જવાની, મારું શુદ્ધ મૂળ ચેતન સ્વરૂપ પામવાની તીવ્ર ઇર્ષ્યા જતી છે. મારા એ ધરની, ઈશ્વરના તેડાની, મારા શુદ્ધ ચેતનરૂપને પ્રાપ્ત કરવાના આવાહનની મીઠી પંદરી વાગી રહી છે. બહેનો ને બંધુઓ ! મારી છાંટી સલામ !

જયોતીન્દ્ર હરિહર દવે, એસ. એ.

સૂચિ

(પ્રથમ પંક્તિઓની)

અખંડ એક ધાર અજળ હો વહી રહી	૫૪
અમે રે પાગલ પ્રભુપ્રેમના	૭
આધાં આધાં તે જાડે આલસાં	૮૭
આવે આવે આછાં તેજ ને વિલાય	૧૩૧
આવોને, સંતો ! આવો, સાહેબના ઓલિયા રે	૫
ઓમ વિના નથી આરો રે	૧૧૩
કમળતલાવડીએ ઊભો છે હંસલો	૩૪
કેમ પામું રે કેમ પામું મારા નાયના દિદાર	૧૨
કેમ રમાડું મનમાં, હરિ ! તને	૪૪
કેવી તે તારી ઉતારી આ માધુરી	૫૭
ક્યાં જઈ મુખ એનું ખોળું રે	૧૬
ક્યાં જઈ શોધું તારું સત્ત્વ સકળ સંસારમાં રે	૧૮
છૂટી રે ગયા હો દેવ છૂટી રે ગયા	૩૯
જગની જોગનિયાં રે મોરી	૫૨
જરી આવી આવીને કંઈ જાય રે	૧૦૩
જા રે પ્રભુ ! આ તારું જગત નથી રે જોઈવું	૨૨
જીવ સોદાગર ! કરી લે સોદો પુણ્યતણો સંસારમાં	૬૭
તારા ધા પર ધા મને મારી રહ્યા	૬૧
તારા મનને છે માયાની લગની રે	૪૬

તારાં અંધારાં આં તે કેવાં રે...	૯૭
તારાં સ્વર્ગને શું કરું, નાથ હો	૨૫
તારી તે મહેર, મારા માલિક ! છે કેવી રે	૧૨૩
તાડું આપ્યું હું લઈને શું કરું	૧૨૫
તાડું નાથ આ આપ્યું બાપ	૩૭
તારો યોગ ક્યાં સાધું, નાથ હો	૮૦
દુઃખનાં દાઝ્યાં દિલ તે દાઝે...	૬૩
દૂધે ભરી છે તલાવડી	૨૯
મૂળ મૂળ જળે ને ઝગઝગે	૧૦૭
નાથ ! જ્યાં જ્યાં હું જોઉં ત્યાં તું જ રે	૧૧૯
નાથ ! મને એક જ તારી ઓથ	૮૨
નાથ હો ! ભરભર લઈ આનંદ	૧૨૧
નેણામાં વસી મારો સાહેબ ટમકે રે	૧૪
પ્રભુ ! તારાં તેડાં તે આવશે ક્યારે	૧૨૯
પ્રભુશું પ્રીત નથી ઘેંઈ સહેલ...	૪૦
પ્રાણ ! હવે તું છોડ અંધારી...	૧૦૫
આપુ ! ન તારાથી કર્મ કેા ન્યારાં	૭૬
બાબા ! છોડ કર્મની છાયા	૭૪
મન મારું કેમ વાળું રે	૪૨
મનવા ! છોડ બધી તુજ માયા	૪૮
મારા આત્માનો સગો તું નાથ ! સાલ રે	૧૦
મારા માલિકને દરબાર રે	૯૫

મારાં નેહનમન તમ ચરણે, ગુરુજી ! નિત્ય હો	અર્પણ
મારાં, પાપે આ અંતર મેહું ચર્ચું	૬૫
મારી આ થાળ સ્વીકારો, કૃપાધન	૩
મારે લાખ લાખ આંખના પ્રકાશ, હો નાથજી...	...	૩૨
મારો રાજ બિભો આવી દારે...	...	૧૧૭
રોષમાં જળે છે અંગારા, રે લાઈ	૩૬
રે પ્રભુ ! કેમ તને ખતલાવું	૯૦
રે મન ! હાં રહે એકલરંગી	૭૮
વચનું તું કેમ ખૂલે રે	૫૯
વહાલાં ! મીઠી મીઠી વાગે દૂર કે પંદડી	૧૩૩
વિલસે વિશ્વલીલા વસંતે	૧૨૭
શું સામે આવે અંધારાં	૯૯
સંત જીવે રે સંત જીવે જીવન જગત કાળ આપ	૭૨
સંત વિના કાણુ ખતાવે પ્રભુપંથ	૨૦
સંતો ! અણુદીઠાં દીઠાં આજુ રે	૧૦૯
સંતો ! કાણુ અગમ સમજાવે	૯૩
સેવા કરો રે લોકદેવતી	૬૯
હૃદ બેહૃદ હું તો બિડું આકાશે રે	૧૧૫
હું તો જીવું કરી કલિ કાલ રે	૫૦

